

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

**Islamofobní projevy vůči pracovníkům neziskové
organizace zaměřené na pomoc imigrantům**

Bakalářská práce

Autor: Štěpánka Mašatová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální komunikace v neziskovém sektoru
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková
Oponent práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Štěpánka Mašatová

Studium: P20K0103

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální komunikace v neziskovém sektoru

Název bakalářské práce: **Islamofobní projevy vůči pracovníkům neziskové organizace zaměřené na pomoc imigrantům**

Název bakalářské práce AJ: Islamophobic expressions against the employees of a non-profit organisation focused on helping immigrants

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce zkoumá, jaké zkušenosti s islamofobií mají zaměstnanci vybrané neziskové organizace, která pracuje s muslimskými imigranty. Teoretická část se blíže zabývá islámem, problematikou migrace, činností vybrané neziskové organizace poskytující pomoc imigrantům a integrací cizinců. Dále je zde vymezen pojem islamofobie a jeho současný stav v české společnosti. Praktická část práce vychází z výzkumného šetření, které mapuje zkušenosti s islamofobií u informantů, kteří pracují s imigranty z islámských zemí.

DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, 194 s. Náboženské tradice světa. ISBN 80-7260-088-5.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. Praha: Vyšehrad, 2017, 294 s. ISBN 978-80-7429-903-2.

PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-018-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, 469 s. ISBN 978-80-7485-115-5.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Islamofobní projevy vůči pracovníkům neziskové organizace zaměřené na pomoc imigrantům vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kateřiny Krupkové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 24. 4. 2023

Štěpánka Mašatová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. et Mgr. Kateřině Krupkové za její odborné vedení, vstřícný přístup a cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat všem informantům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření

V neposlední řadě bych ráda poděkovala i svým nejbližším za jejich podporu.

Anotace

MAŠATOVÁ, Štěpánka. *Islamofobní projevy vůči pracovníkům neziskové organizace zaměřené na pomoc imigrantům*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 54 s. Bakalářská práce

Tato bakalářská práce se zabývá tématem islamofobní projevy vůči pracovníkům neziskové organizace zaměřené na pomoc imigrantům. Teoretickou část práce tvoří čtyři kapitoly. První kapitola popisuje základní myšlenky islámu a stručně se věnuje jeho vývoji. Ve druhé kapitole je obsaženo téma muslimů v České republice, jsou zde vymezeny pojmy migrace a integrace a zmíněna je muslimská komunita v ČR. Třetí kapitola se podrobněji věnuje jevu islamofobie, který je zde nejprve popsán obecně a následně je zmíněna jeho konkrétní podoba v České republice. Čtvrtá kapitola se zabývá rolí neziskového sektoru v práci s migranty, nejprve je zde definován neziskový sektor, dále jsou zmíněny konkrétní neziskové organizace a vztah státního a neziskového sektoru v odvětví práce s migranty. Pátá kapitola práce je tvořena výzkumným šetřením, které se zabývá tím, jaké zkušenosti s islamofobií mají pracovníci neziskových organizací, kteří pracují s migranty. Výzkumné šetření bylo realizováno kvalitativním výzkumem, a to formou polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky takto zaměřených neziskových organizací.

Klíčová slova: islamofobie, islám, migrace, integrace, neziskový sektor.

Annotation

MAŠATOVÁ, Štěpánka. *Islamophobic expressions against the employees of a non-profit organisation focused on helping immigrants*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 54 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor's thesis deals with the topic of Islamophobic expressions against the workers of a non-profit organization focused on helping immigrants. The theoretical part of the thesis consists of four chapters. The first chapter describes the basic ideas of Islam and briefly discusses its development. The second chapter covers the topic of Muslims in the Czech Republic, defines the concepts of migration and integration, and mentions the Muslim community in the Czech Republic. The third chapter deals in more detail with the phenomenon of Islamophobia, which is first described in general terms and then its specific form in the Czech Republic is mentioned. The fourth chapter deals with the role of the non-profit sector in working with migrants, first defining the non-profit sector, then mentioning specific non-profit organisations and the relationship between the state and the non-profit sector in the sector of working with migrants. The fifth chapter of the thesis consists of a research inquiry that explores the experiences of Islamophobia among the staff of non-profit organizations working with migrants. The research inquiry was conducted through qualitative research, in the form of semi-structured interviews with staff of such NGOs.

Keywords: islamophobia, Islam, migration, integration, non-profit sector.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne 24. 4. 2023

Štěpánka Mašatová

Obsah

ÚVOD	7
1 ISLÁM	8
1.1 Základní myšlenky islámu	8
1.2 Vznik a vývoj islámu	11
2 MUSLIMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE	15
2.1 Vymezení pojmů migrace a integrace.....	15
2.2 Muslimská komunita v České republice	16
3 ISLAMOFOBIE	20
3.1 Vymezení islamofobie	20
3.2 Islamofobie v České republice.....	23
3.2.1 Vliv médií na projevy islamofobie.....	23
3.2.2 Projevy islamofobie v České republice.....	24
4 ROLE NEZISKOVÉHO SEKTORU V PRÁCI S MIGRANTY	28
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ NA TÉMA PROJEVŮ ISLAMOFOBIE VŮČI PRACOVNÍKŮM NEZISKOVÉ ORGANIZACE	32
5.1 Cíl výzkumného šetření a stanovení výzkumných otázek	32
5.2 Metoda sběru dat.....	33
5.3 Výzkumný vzorek.....	33
5.4 Analýza získaných dat	34
5.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	44
ZÁVĚR	48
SEZNAM LITERATURY	50
SEZNAM PŘÍLOH	54

Úvod

Islamofobie je jev, se kterým se v České republice v posledních letech poměrně často setkáváme. Tento strach a nálada, které jsou namířené proti islámu a muslimům, můžeme pozorovat v médiích, výrociích politiků, tvorbě umělců, ale i v běžném životě. Islamofobie neovlivňuje pouze životy jednotlivců, ale i celkovou náladu ve společnosti. Negativně ovlivnit může i organizace, které se zaměřují na pomoc cizincům.

První část práce se věnuje islámu, konkrétně jeho základním myšlenkám a vývoji. Tomuto tématu je v práci ponechán poměrně velký prostor, protože u vzniku islamofobních tendencí hraje velkou roli právě neznalost. Islám si mnoho jedinců v naší společnosti spojuje hlavně s jeho radikální formou, nevidí už ale to, že v základu je to náboženství jako každé jiné. První myšlenky při zmínce o islámu tedy mohou vést ke strachu, obavám z terorismu a podobně. V další části práce je zmíněna muslimská komunita v České republice, která není tak velká, jak by se mohlo zdát. Převládají zde jiné minority, jako například Vietnamci a v posledním roce kvůli válečnému konfliktu na Ukrajině také Ukrajinci. To ale neznamená, že bychom muslimy a jejich potřeby měli ignorovat. Pokud by se zlepšila komunikace mezi českou společností a muslimskou komunitou, tak by mohlo dojít k vzájemnému obohacení obou stran. Práce se dále zabývá i jevem islamofobie. Islamofobní projevy byly v České republice výrazné hlavně během tzv. uprchlické krize v roce 2015, předsudky vůči muslimům jsou ale aktuální dodnes, i když v menší míře.

Výzkumné šetření zjišťuje, zda pracovníci neziskových organizací, které pracují s muslimy, mají nějaké zkušenosti s islamofobií. A to ze dvou pohledů, jak vůči nim samotných, kvůli tomu, co dělají za práci, tak vůči jejím klientům. Šetření se uskuteční formou kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovanými rozhovory. Kvalitativní výzkum byl zvolen proto, že umožní jít více do hloubky a dozvědět se tak od informantů podrobnější informace. V současnosti je činnost neziskových organizací zaměřena hlavně na pomoc jedincům z Ukrajiny, ale nemělo by se zapomínat ani na ostatní minority.

1 Islám

Islám je náboženství, které je historicky považováno za nejmladší, zároveň je ale v současnosti po křesťanství druhé nejrozšířenější na světě. Slovo islám znamená „odevzdání se“, jedinci, kteří vyznávají islám se nazývají muslimové a muslim je ten, kdo se podřizuje vůli Alláha.¹ K islámské víře se hlásí přes dva biliony jedinců, muslimové jsou soustředěni hlavně v Severní a Střední Africe, na Blízkém východě a v Jihovýchodní Asii. Zemí s největším celkovým počtem muslimů je Indonésie, vysoké zastoupení muslimů v populaci je také v Pákistánu, Indii a Bangladéši.² Tato kapitola nejdříve prezentuje základní myšlenky, na kterých islám stojí a následně se zabývá vznikem a vývojem tohoto náboženství. Vzhledem k tomu, že je islám v české společnosti vnímán spíše negativně, se tato kapitola zabývá základy náboženství, které ukazují, že i přes odlišnosti mají křesťanství (jako náboženství, které je v naší zemi majoritou) a islám mnoho věcí společných.

1.1 Základní myšlenky islámu

Korán a sunna

Slovo Korán, v arabštině al-Qur'án, vychází ze slovesa quara'a, což znamená číst nebo přednášet. Kniha obsahuje zjevení, která Muhammadovi během jeho života postupně zprostředkoval archanděl Gabriel. Proroctví se nejprve předávala pouze ústně, potřeba zaznamenat je písemně vyvstala až po Prorokově smrti. O to se zasadil hlavně chalífa Uthmán, který zřídil komisi za účelem vypracování závazného znění Knihy.³ Korán v této podobě známe dodnes, Kniha se skládá ze 114 súr (kapitol). Uspořádání je mechanické, na začátku se nacházejí nejdelší súry a na konci ty nejkratší. Jedinou výjimku tvoří hned první súra, kde se nachází významná kratší modlitba, „Otvíratelka knihy“, která je vzorem modlitby pro muslimy. Pronáší se při každém salátu (modlitbě) a muslimové se ji učí už v raném dětství. Bez Koránu by muslimská tradice nikdy nevznikla, je tedy pro islám zásadní. Existuje specifický způsob, jak Korán recitovat, pro manipulaci s Knihou jsou také ustanovena pravidla. Muslimové by se jí měli dotýkat jenom pokud jsou ve stavu

¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

² *Muslim Population by Country 2023*. 2023.

³ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

rituální čistoty, Kniha by se měla vždy ukládat na čisté místo a nebýt ničím zakryta. Zvláštní úctě se těší lidé, kteří se Korán naučí nazpaměť.⁴

Sunna neboli islámská tradice je soubor závazných pravidel, které by měl každý muslim dodržovat. Svou důležitostí je na stejné úrovni jako Korán. Slovo sunna znamená v původním významu způsob nebo cesta. Sunna spojuje Muhammada s věřícími, stejně jako se s nimi Bůh spojuje Knihou. Sunna dává do praktické roviny určité oblasti, které jsou v Koránu uvedeny pouze v obecné rovině. Popisuje, jak vykonávat denní modlitby, provádět očistné omývání, v jaké výši platit zakát (náboženskou daň) a jak se postit. Skládá se z hadíthů, to jsou předané zprávy o činech a výroci Proroka a jeho druhů. Tato tradice se udržovala a rozvíjela i po Muhammadově smrti.⁵

Pět pilířů islámu

Pět pilířů islámu je soubor povinností, které jsou závazné pro všechny muslimy a musí je dodržovat celý život. Mezi pilíře patří vyznání víry (šaháda), modlitba (salát), náboženská daň (zakát), půst během měsíce ramadán (sawm) a pouť do Mekky (hadždž). Podrobněji je popisuje Frederick M. Denny:

První pilířem je šaháda, v přesném překladu slovo znamená „svědectví“ nebo „dosvědčení“, pokud se význam vztáhne konkrétně na náboženství, pak to znamená „vyznání víry“. K tomu, aby se člověk stal muslimem, stačí, aby šahádu upřímně přeříkal nahlas. Islámská šaháda v českém překladu zní: „*Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží*“. Šaháda ve své první části dokazuje, že existuje pouze jediný Bůh, což určuje monoteistický charakter islámského náboženství. Druhá část stanovuje Muhammada jako Božího posla, který byl vybrán ze všech lidí.

Druhý pilíř salát je formální modlitba, která je běžnou součástí každodenního muslimského života. Měla by se provádět pětkrát denně, k tomu navíc také při zvláštních příležitostech. Salát má určenou formu a její znění je předepsané v Koránu. K tomu, aby bylo možné modlitbu vůbec vykonat, je potřeba provést rituální očistu. Ve většině případů stačí, pokud si jedinec omyje tvář, hlavu, uši, nosní dírky, ruce po lokty, nohy a kotníky.

⁴ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998.

⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

V případě znečištění závažnějšími věcmi (například pohlavním stykem nebo stykem s nečistými věcmi, jako jsou psí sliny), je potřeba vykonat rituální koupel celého těla. Začátek času modlitby je oznamován muezzinem (služebníkem mešity). Dříve to byl člověk fyzicky stojící na minaretu, dnes už volání bývá nahrazováno rozhlasovým a televizním vysíláním.

Náboženská daň zakát je zákonem ustanovená almužna. Povinná je pro všechny, kteří mají větší majetek, než je stanovené minimum. Prostřednictvím zakátu se podporují chudí, dlužníci, poutníci v tísní nebo váleční zajatci. Zakát není to stejné jako dobročinnost, je to náboženská povinnost a služba Bohu.

Půst během měsíce ramadánu, má svá přesně daná pravidla: „*Od svítání do soumraku je zakázáno jíst, pít, požívat léky, kouřit, nebo se oddávat smyslové rozkoši. Večer je dovoleno jíst a užívat si manželských radovánek*“. Tato povinnost se nevztahuje na staré lidi, děti a nemocné. Ramadán trvá dvacet devět nebo třicet dní a je to čas, kdy mají muslimové možnost rozjímat a pozvednout svůj duchovní a mravní život.

Hadždž, pouť do Mekky, je posledním pilířem islámu. Tento pilíř není jako jediný pro muslimy povinný, protože se provádí pouze tehdy, pokud okolnosti dovolují jedinci pouť vykonat. Muslim si před vstupem do Mekky musí obléct poutnické oblečení, které se sestává ze dvou bežešvých pruhů bílé látky. Hlava zůstane bez pokrývky a na nohou smí muslim mít maximálně sandály (tento oděv se nazývá ihrám). Během poutě není dovoleno se česat nebo holit, nesmí se ani prolévat krev, trhat rostliny nebo mít pohlavní styk. Po příchodu do Mekky by měl poutník sedmkrát obejít posvátný kámen Ka'bu a přitom se ho alespoň letmo dotknout. Hadždž byl vždy významnou součástí muslimského života a jedinci, kteří pouť vykonají, se těší společenské úctě.⁶

Mezi pilíře islámu je také někdy zahrnován džihád (úsilí). Džihád je důležitý pro všechny muslimy, v západním vnímání je ale často vnímán negativně. Koncept džihádu se v islámské tradici skládá ze dvou skupin – větší džihád a menší džihád. Právě menší džihád se vykládá jako ozbrojený boj za obranu víry a bývá často spojován s radikálním terorismem. Pro život běžných muslimů je ale mnohem důležitější menší džihád, který je

⁶ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998, s. 73-84.

založen na úsilí zkrotit své ego, oprostít se od přizemních záležitostí a směřovat k pokojnému životu.⁷

1.2 Vznik a vývoj islámu

Oblast Arábie před zrodem islámu

V Arábii se náboženství před příchodem proroka Muhammada vyskytovalo, nebylo ale jednotné. Založeno bylo polyteisticky – Alláh sice byl uctíván, ale vnímán spíše jako abstraktní stvořitel, projevy religiozity nebyly tak pravidelné a strukturované, jako je tomu v současném islámu. Náboženství existovalo v podobě antropomorfního naturalismu. Uctívání bohové byli astrální, ztělesňovali přírodní síly. Mezi významná božstva patřila al-Uzzá – Venuše, Manát – bohyně osudu z Mekky nebo Hubal. Na religiozitu měla také vliv v té době již značně rozvinutá náboženství – křesťanství a židovství.⁸

Toto období nazýváme jako období džahilije. Obyvatelé Arábie žili kočovný život, který byl založený na kmenovém příslušenství, kmeny poskytovaly pocit kolektivního bezpečí.⁹ Slovo džahl, ze kterého pojmenování džahilije vychází, v překladu znamená nevědomost nebo také barbarství. Hlavními hodnotami totiž byla čest rodiny, klanu a kmene, které bylo potřeba bránit, k čemuž často docházelo brutálním způsobem. V období džahilije také neexistovala politická jednota. Potenciál pro sjednocení se ale u Arabů nacházel, hovořili stejným jazykem, měli společné zvyky a dokázali přežít v poušti.¹⁰

Kolébkou islámu byla oblast Hidžáz ve středozápadní Arábii (v současné době je to region v Saudské Arábii), která se rozkládala mezi městy Mekka a Medína. Mekka byla významným centrem obchodu a náboženského kultu, vládl zde bohatý klan Kurajšovců. Hlavní náboženské aktivity se vztahovaly k posvátnému místu Ka'ba. Tento dnešní hlavní bod islámu zbudoval praotec Ibrahim společně se svým synem Izmaelem. Na výrobu byly použity kameny z pěti nejsvatějších hor světa – Sinaje, Olivetské hory

⁷ HILLENBRAND, Carole. *Islám: historie, současnost a perspektivy*. 2017.

⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998.

v Jeruzalémě, hory z Libanonu, al-Džudí a jeskyně Hirá. Od archanděla Gabriela dostal Ibrahim posvátný Černý kámen, který se dodnes nachází v jihovýchodním rohu Ka'by.¹¹

Prorok Muhammad

Pro zrod a celkový vývoj islámu je stěžejní postava proroka Muhammada, neboť právě on stojí za vznikem tohoto náboženství. Narodil se pravděpodobně kolem roku 570 našeho letopočtu. Jeho rodiče – otec Abdulláh a matka Amína, pocházeli z odnože mocného vládnoucího kmene Kurajšovců – Banú Hášim. Abdulláh zemřel ještě před Muhammadovým narozením, takže prvotní část dětství trávil pouze s matkou. Aby si osvojil arabštinu a arabské tradice, poslala ho matka Amína do pouště mezi beduíny, což byla v té době běžná praxe. Amína zemřela, když mu bylo šest let a poté se o něj začal starat jeho děd Abd al-Muttalib. Po smrti děda převzal dohled nad výchovou Muhammada jeho strýc Abú Tálíb.¹² Muhammad se oženil v 25 letech, družkou mu byla bohatá vdova Chadídža, která byla asi o 15 let starší. Navzájem se milovali a ctíli, Chadídža mu také byla velkou oporou, když se mu začala objevovat první zjevení.¹³

Muhammadova prorocká dráha začala, když mu bylo přibližně 40 let (okolo roku 610). Při rozjímaní v jeskyni na hoře Hirá se mu zjevil archanděl Gabriel a řekl mu: „*Přednášej ve jménu Pána svého, který stvořil, člověka z kapky přilnavé stvořil! Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmíru štědrý, ten, jenž naučil perem, naučil člověka, co ještě neznal*“.¹⁴ O svém zjevení Muhammad následně vypověděl doma družce Chadídže, která zprávu vzala vážně a stala se tak první věřící, postupně se připojili i další členové jeho rodiny. Poselství se šířilo, existovaly ale i kritické hlasy, které náboženství založené na monoteismu odmítaly. Muhammad byl nazýván bláznem, čarodějem a podvodníkem, ale zůstával věrný své víře. Hlavními odpůrci byli vůdci kmene Kurajšovců, proti Muhammadovi se otevřeně postavil jeho strýc Abú Lahab.

Spory s Kurajšovskými vůdci se postupně vyostřily natolik, že se Muhammad rozhodl odejít z Mekky. Vyjednával s představiteli města Jahtribu, kteří mu nabídli, aby se i se svými příznivci usadil u nich. Tak došlo k události, která je známá jako hidžra,

¹¹ ŽONCA, Milan. *Mekka a Ka'ba*. 2010.

¹² *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. 2010.

¹³ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998.

¹⁴ Korán 96:1-5

nedobrovolný odchod Muhammada a jeho stoupenců z Mekky do Jahtribu, který byl na jeho počest následně přejmenován na Město Prorokovo – Medínu.¹⁵

V Medíně přijal Muhammad kromě prorocké role i roli politického vůdce. Odehrálo se také několik událostí, které byly pro islámské náboženství zásadní. Hlavním bodem bylo to, že Prorok vymezil postavení islámu vůči křesťanství. Označil se také za posledního v řadě proroků. Pravou víru navázal na Ibrahima, připsal mu zásluhy za výstavu Ka'by, této svatyni také určil významné místo v islámském kultu.¹⁶ Vzhledem k tomu, že posvátné místo Ka'ba se nacházelo v Mekce, ze které byli muslimové nuceni odejít, bylo nutné jí dobít a získat zpět. V následujících letech probíhaly bitvy mezi Muhammadem a Kurajšovci, které skončily v roce 630, to Prorok udělil Kurajšovcům milost a vstoupil do Mekky.¹⁷ Muhammad náhle zemřel 6. června roku 632. Prorokova zjevení byla po jeho smrti zachycena písemně, tím vznikl Korán. O Koránu je více napsáno v předcházející části práce. Muhammad nebyl nadpozemským člověkem, žádné zázraky za svého života vlastně nevykonal. Byl ale velmi charismatický a cílevědomý vůdce. Život strávil oddaný své víře a poslání proroka, dokázal si ale zároveň užívat života.¹⁸

Chalífát

Muhammad zemřel náhle, takže po sobě nezanechal dědice ani politickou závěť, muslimové se tedy ocitli bez vůdce a bylo nutné ustanovit vůdce nového. Existovaly dva způsoby, jak se s otázkou následnictví vypořádat, první možností bylo vybrat následovníka z Muhammadovy rodinné linie, druhou cestou bylo vybrání člověka Prorokovi blízkého. Tak se nakonec stalo a prvním následovníkem se stal jeho přítel Abú Bakr.¹⁹ Nazývali ho titulem „nástupce Posla Božího“, zkráceně chalífa. Titul chalífa nebyl náboženský, ale pouze politický a vojenský, posledním náboženským vůdcem byl sám Muhammad. Vláda Abú Bakra byla krátká (vládl mezi lety 632 a 634), dalšími chalífy byli Umar, Uthmán a Alí.²⁰

¹⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ DENNÝ, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998.

¹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 2011.

¹⁹ KUBEŠ, Josef. *Islám – sunnité a šitité*. 2005

²⁰ DENNÝ, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. 1998.

Islám se po Muhammadově smrti rozpadl do několika odnoží, dodnes zůstávají dvě hlavní větve, šiité a sunnité. Pro příslušnictví byl rozhodující postoj k otázce nástupnictví Proroka. Sunnité uznávali nástupnictví Abú Bakra, ačkoliv nebyl Muhammadův přímý potomek, šiité považují za legitimní vůdce pouze Prorokovy potomky.²¹ Sunnitů je dnes v islámské komunitě početní převaha, je jich asi 90 % a jsou to stoupenci hlavního proudu islámu. Šiitů je menšina, vyskytují se hlavně na území Íránu, dále potom například v Libanonu, Bahrainu nebo Pákistánu.²² Celková historie islámu je velmi rozsáhlé téma, tato práce se vzhledem k jejímu zaměření na islamofobii, bude dále zabývat islámem v České republice.

²¹ KUBEŠ, Josef. *Islám – sunnité a šiité*. 2005.

²² CHRISTOVÁ, Lucie, OSTRÁNSKÝ Bronislav. *Mezi minarety: Sunna, sunnité a šiité*. 2012.

2 Muslimové v České republice

Slova islám a migrant vyvolávají v českém diskurzu negativní konotace a jsou hojně diskutována v médiích, hlavně v souvislosti s tzv. uprchlickou krizí v roce 2015. Islám provází strach a neznalost náboženství, je často asociován s terorismem. Tato kapitola nejprve vymezuje pojmy migrace a integrace a následně se zabývá muslimskou komunitou v České republice.

2.1 Vymezení pojmů migrace a integrace

Migrace

Migrace je jev, který sahá hluboko do minulosti lidstva a nějakým způsobem se týká skoro každé společnosti na světě, je také jedním z nejdůležitějších průvodních jevů globalizace.²³ Pro pojmy migrace a migrant neexistuje jedna oficiální definice, některé z vymezení jsou ale všeobecně uznávané a používané. Migraci vymezuje například Slovník sociální práce jako „*stěhování obyvatel z jednoho regionu (země, kontinentu), do jiného regionu (země, kontinentu)*“.²⁴ Migrantem je dle definice Odboru pro ekonomické a sociální otázky, který působí pod Organizaci spojených národů (OSN), jakákoliv osoba, která změní zemi svého obvyklého pobytu.²⁵ Ve Slovníku sociální práce nalezneme migranta popsaného jako jedince, který se přesune na jiné místo, kde má v úmyslu se dlouhodobě nebo trvale usadit.²⁶

Migraci je možné dělit dle určitých kritérií na různé typy. Těmi jsou prostorové aspekty, směr pohybu, čas, legalita a motivy. Dle prostorových aspektů můžeme rozdělit migraci na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migrací se rozumí pohyb uvnitř nějakého státu, například z venkova do města. Mezinárodní migrace obsahuje pohyb mezi jednotlivými státy. Dle směru pohybu členíme migraci na emigraci, což je vystěhování, pohyb pryč z daného státu a imigraci, což značí pohyb dovnitř, přistěhování. Z časového hlediska existuje migrace dlouhodobá a krátkodobá, přičemž za dlouhodobou se považuje, pokud překročí hranici jednoho roku. Z právního hlediska lze na migraci nahlížet jako na legální nebo nelegální. Nelegální migrací se rozumí taková migrace, která není v souladu

²³ Mezinárodní migrace: statistiky a nejdůležitější pojmy. *Člověk v tísni*. 2022.

²⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2008, s. 102.

²⁵ *Recommendations on statistics of international migration*. United Nations. 1998.

²⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2008.

s imigračními a pobytovými zákony dané země. U důvodů pro migraci rozlišujeme, zda migrant odchází ze země dobrovolně nebo je k odchodu nucen.²⁷

Integrace

Integrace cizinců do společnosti je jedním ze zásadních aspektů mezinárodní migrace. Základním dokumentem integrační politiky ČR je Koncepce integrace cizinců, kterou vydává Ministerstvo vnitra České republiky (dále také jako MVČR). Dokument popisuje integraci jako „*dlouhodobý proces začleňování cizinců do společnosti, na kterém se nezbytně podílejí jak cizinci, tak majoritní společnost*“.²⁸ Integrační politika země má za úkol vytvářet cizincům podmínky pro to, aby byli schopni začlenění do společnosti a podporovat v tomto jejich participaci. Dále také garantovat dodržování práv, chránit cizince před diskriminací a celkově tvořit podmínky pro nekonfliktní soužití ve společnosti. Od migrantů se očekává jejich individuální odpovědnost a iniciativa k zapojení se do chodu společnosti. Také respekt k hodnotám přijímající země. Důležitým aspektem integrace, je ochota majoritní společnosti podílet se na integračním procesu a cizince akceptovat. Úspěšný proces integrace potom vede k oboustranně prospěšnému soužití cizinců s majoritou, integrace je klíčová pro zachování sociální soudržnosti a rozvoj společnosti.²⁹

2.2 Muslimská komunita v České republice

Islám nemá v Českých zemích nijak dlouhou tradici, první muslimové se na českém území objevovali od začátku 20. století, v období Rakouska-Uherska, kdy monarchie anektovala Bosnu a Hercegovinu. Muslimská obec se začala utvářet během 30. let 20. století, za oficiální ale byla uznána až v době Protektorátu Čechy a Morava během druhé světové války. Toto nařízení ztratilo platnost vyhlášením Benešových dekretů, po válce muslimská obec fungovala po mnoho let v útlumu. To se mírně změnilo až za éry komunistického režimu, kdy do Čech v rámci spolupráce s vybranými arabskými zeměmi přišly stovky vysokoškolských studentů. Řada z nich zde po dostudování zůstala a založila rodiny. Po sametové revoluci v roce 1989 začali v České republice muslimové

²⁷ ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. 2014.

²⁸ Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016. 2016.

²⁹ Tamtéž.

zakládat vlastní registrované organizace, vznikla například dodnes fungující zastřešující organizace – Ústředí muslimských obcí (dále také jako UMO).³⁰

Muslimští migranti přicházejí do ČR z různých důvodů a z odlišných životních podmínek, přichází je možné rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou migranti, kteří byli nuceni ze svého domova uprchnout, protože byli pronásledováni nebo žili v život ohrožujících podmínkách. Pro ty život v ČR začíná uprchlickými tábory a chudými poměry, během řízení o udělení azylu jsou jim přiznány sociální dávky a nemají nárok na pracovní povolení. Do druhé skupiny lze řadit muslimy, kteří do České republiky přišli kvůli studiu, práci v oboru nebo partnerovi. Ti zažívají oproti první skupině zcela odlišnou zkušenost a problémy uprchlíků jsou jim vzdálené. Pro obě skupiny se po příchodu objevují dvě hlavní bariéry: jazyk a neznalost reálií republiky.³¹

V současné době je většina muslimů v ČR arabského původu, pocházejí ze zemí jako je Sýrie, Irák nebo Egypt. Další skupina je původem z balkánského poloostrova (z Bosny, Albánie a Makedonie), dále potom z Turecka, Pákistánu nebo Čečenska. Muslimy žijící na území ČR lze rozdělit do tří skupin – první skupinou jsou cizinci s českým občanstvím, to jsou nejčastěji ti muslimové, kteří přišli do Čech během komunistického režimu a kteří po dostudování založili rodiny a získali české občanství. Druhou skupinu tvoří cizinci bez českého občanství, kteří mají povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu a poslední, nejméně početnou skupinou jsou konvertité.³²

Počet muslimů žijících na českém území je údaj, který je těžký přesně určit, protože náboženské vyznání je u obyvatel ČR plošně sledováno pouze v rámci Sčítání lidí, domů a bytů.³³ Údaj o víře je ale nepovinný, takže reálné výsledky jsou tímto zkreslené (v posledním sčítání vyplnilo údaj o víře 70 % lidí). Poslední Sčítání proběhlo v roce 2021 a k islámské víře se přihlásilo celkem 5 235 jedinců, z toho 5 123 uvedlo jako víru islám a 112 se přihlásilo k oficiálnímu Ústředí muslimských obcí.³⁴ Zde lze pozorovat poměrně výrazný nárůst oproti minulému sčítání v roce 2011, kdy se k islámské víře přihlásilo

³⁰ TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. 2016.

³¹ PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. 2012.

³² MENDEL, Miloš, Bronislav OSTRANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. 2007.

³³ TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. 2016.

³⁴ ČSÚ. *Obyvatelstvo podle náboženské víry, jednotek věku a pohlaví*. 2021

celkem 3 358 jedinců, z toho 1921 uvedlo jako náboženskou víru islám a 1437 se hlásilo k oficiálnímu Ústředí muslimských obcí.³⁵ Reálný počet muslimů je velmi pravděpodobně vyšší, jejich skutečný počet je ale těžké odhadnout, protože velké množství muslimů se nezapojuje do činností islámských organizací, nenavštěvuje mešity a k islámu se na veřejnosti nehlásí. V roce 2013 byl odhad vycházející z údajů Českého statistického úřadu přibližně 22 280 osob³⁶, novější zdroje vesměs uvádějí údaje kolem 20 000 muslimů.^{37 38}

Komunita muslimů v ČR je relativně malá a neprovázaná, což je dáno jejich malým počtem. Výrazným problémem je, že islámská víra není stále registrována jako oficiální církev. Pro registraci církve je dle Zákona o církvích č. 3/2002 Sb. třeba, aby bylo dodáno 10 000 podpisů věřících v České republice společně s jejich adresami a rodnými čísly³⁹, čemuž se organizaci UMO doposud nepodařilo dosáhnout. Pokud by byly podmínky splněny a církev registrována, získala by možnost například vyučovat náboženství na státních školách, konat obřady, při kterých jsou uzavírány církevní sňatky nebo zřizovat církevní školy.⁴⁰ V současnosti má islámské náboženství registraci prvního stupně, což mu zaručuje práva právnické osoby. V ČR funguje několik muslimských organizací, kromě již zmiňované UMO to je také Islámská nadace, Všeobecný svaz muslimských studentů, Muslimská unie, Islámský svaz, Liga českých muslimů a Kulturní turecké centrum. Organizace pomáhají muslimům, aby žili podle zásad jejich náboženství, pořádají pravidelné páteční bohoslužby, během měsíce ramadánu organizují společné večere, pomáhají také s organizací svateb a pohřbů. Kromě činnosti pro muslimy, se také organizace věnují osvětové a humanitární činnosti, která probíhá nejčastěji formou přednášek a výstav.⁴¹

Vnímání muslimů a islámu v ČR se od Sametové revoluce významně proměnilo, což bylo zapříčiněno několika různými okolnostmi. Topinka rozděluje vývoj tohoto vnímání na tři dekády. První dekáda (1990-1999) se vyznačovala růstem počtu muslimů, kteří zakládali

³⁵ ČSÚ. *Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 2001 a 2011*. 2014.

³⁶ TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. 2016.

³⁷ ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. 2009.

³⁸ ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou půlměsíc*. 2015.

³⁹ MENDEL, Miloš, Bronislav OSTRÁNSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. 2007.

⁴⁰ *Zvláštní práva církví a náboženských společností*. MKCR.

⁴¹ ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. 2009.

organizace a celkově uváděli islám na České území. Ve veřejném diskurzu neměl islám skoro žádnou pozornost kromě ojedinělých kauz a diskusí, například týkající se výstavby mešit. V druhé dekádě (2000-2009) byl islám silně medializován, zdůrazňoval se primárně islámský terorismus, muslimové byli představováni jako odlišní cizinci, kteří jsou potenciálními nositeli hrozby. Třetí dekáda (2010-2020), byla charakteristická tím, že se islám stal celospolečenským tématem, vznikaly politické strany s protiislámskou a protiimigrační tematikou, část populace vnímala islám a muslimy jako ohrožení, zesílené v té době aktuální uprchlickou krizí spojenou s válkou v Sýrii.⁴²

⁴² TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. 2016.

3 Islamofobie

Pojem islamofobie vychází ze spojení dvou slov – islám a fobie. Fobii se rozumí strach nebo odpor, islamofobie v doslovném významu znamená strach či odpor z islámu. Pojem islamofobie je novotvar, který se poprvé objevil na počátku 20. století, použil ho například Alain Quellien, který má ve své publikaci z roku 1910 - Politika vůči muslimům ve francouzské západní Africe kapitolu s názvem islamofobie.⁴³ Do anglicky psaného tisku se pojem dostal v únoru roku 1991.⁴⁴ Islamofobie má mnoho společného s xenofobií, což je v doslovném překladu strach z cizinců, z odlišného a cizího.

3.1 Vymezení islamofobie

Potřeba nového pojmu, který by označoval strach a nenávisť vůči islámu a muslimům, vyvstala v druhé polovině dvacátého století, kdy došlo k událostem, které předsudky a strach vůči zmíněným zintenzivnily. Mezi tyto události patří například větší migrace muslimů na Západ, Íránská revoluce, únosy letadel, spojené s braním rukojmí a také teroristické útoky, hlavně útok na Světové obchodní centrum v New Yorku v roce 2001.⁴⁵ Slovo islamofobie není přijímáno všemi odborníky, někteří se domnívají, že obsažené slovo „fobie“ odpůrci islámu stigmatizuje. Tvoří a používají se tedy různé náhrady tohoto slova, Fred Halliday užívá termín anti-muslimism, psychologové Roland Imhoff a Julia Recker upřednostňují islamoprejudice (islamo-předsudek). Novotvary se vytvořily i v českém jazyce, odpůrci islámu se nazývají jako islamokritici, islamospektici, islamobijci nebo islamoklasti.⁴⁶

V současné době neexistuje žádná „oficiální“ definice pro islamofobii. Ta byla poprvé vydefinována ve zprávě Runnymede Trust z roku 1997, kde je označena jako: „*Pohled či světonázor zahrnující neopodstatněný strach nebo odpor vůči muslimům, který ústí do praktik vyčleňování či diskriminace*“.⁴⁷ Oxfordský slovník islamofobii označuje za: „*Strach a nepřátelství vůči muslimům a islámu, které jsou poháněny rasismem a vedou*

⁴³ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017.

⁴⁴ THE RUNNYMEDE TRUST. *Islamophobia: A Challenge For Us All*. 1997.

⁴⁵ ESPOSITO, John L. a Íbrahim KALIN. *Islamophobia: the challenge of pluralism in the 21st century*. 2011.

⁴⁶ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017.

⁴⁷ THE RUNNYMEDE TRUST. *Islamophobia: A Challenge For Us All*. 1997, s. 4.

*k vylučujícím, diskriminačním a násilným akcím namířeným proti muslimům a těm, kteří jsou jako muslimové vnímáni.*⁴⁸ Čeští odborníci islamofobii vymezují jako: „*Široké spektrum projevů vyjadřujících nadřazenou přezíravost až nenávistný odpor vůči muslimům.*“⁴⁹ a „*Rozmanitou škálu projevů vyjadřujících pocit nadřazenosti vůči muslimům, ať již se jedná o předsudky či negativní stereotypy, diskriminaci nebo přímo nenávist.*“⁵⁰

Pojetí islamofobie a určení, co všechno do ní spadá, není úplně jednoznačné a jednoduché, protože islamofobie není to samé, jako kritika islámu. Kritika má věčný základ a směřuje k reálnému problému, je možné jí verifikovat nebo vyvrátit. Naproti tomu islamofobie pracuje s fakty po svém, upravuje si je a ohýbá je podle své potřeby. Kritika islámu a muslimů je zcela legitimní a potřebná, bez ní není možné uchopit reálné problémy, které jsou s náboženstvím spojené (jako bezpečnostní hrozby a sociální rizika). Ostřanský píše, že „*Kritizovat muslimy ještě neznamená být islamofob, stejně jako kritizování islamofobie samo o sobě neznamená zastávat se muslimů.*“⁵¹

O první popsání a popularizaci pojmu islamofobie se zasloužila britská organizace Runnymede Trust. Ta sestavila tzv. Komisi pro britské muslimy a islamofobii, která v roce 1997 vydala publikaci *Islamophobia: A Challenge For Us All*. Zpráva vznikla z potřeby odlišit od sebe kritiku islámu a islamofobii.⁵² Zpráva Runnymede Trust rozlišuje dva druhy pohledů na islám: uzavřený a otevřený. Fobický strach, který je typický pro islamofobii patří mezi uzavřený pohled, naproti tomu legitimní kritika a nesouhlas s náboženstvím patří do názoru otevřeného. Níže uvedená tabulka, která se nachází ve zprávě, rozlišuje tyto otevřené a uzavřené názory na základě jejich osmi hlavních rysů.

⁴⁸ GREEN, Todd. *Islamophobia*. In: *Oxford Bibliographies*. 2021

⁴⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. 2002, s. 138.

⁵⁰ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017, s. 34.

⁵¹ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017, s. 39.

⁵² OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017.

Tab. 1 – Uzavřené a otevřené názory na islám

Rozlišení	Uzavřený názor	Otevřený názor
Monolitický / rozmanitý	Islám je monolitický, statický blok, který nereaguje na nové skutečnosti.	Islám je rozmanitý a progresivní, má vnitřní rozdíly, diskuze a vývoj.
Oddělený / interaktivní	Islám je oddělený a jiný: a) nemá stejné cíle a hodnoty jako ostatní kultury b) není jimi ovlivněn c) neovlivňuje je.	Islám vzájemně souvisí s ostatními vírami a kulturami: a) mají určité stejné hodnoty a cíle b) je jimi ovlivněn c) obohacuje je.
Podřadný / jiný	Islám je podřadný Západu – barbarský, primitivní a sexistický.	Islám je zřetelně jiný, ale ne méněcenný, zaslouží si úctu.
Nepřítel / partner	Islám je násilný, agresivní, představuje hrozbu, podporuje terorismus a je zapojený do „střetu civilizací“.	Islám je potenciálním partnerem pro společné podnikání a pro řešení společných problémů.
Manipulativní / upřímný	Islám je politická ideologie, která je užívání pro politické nebo vojenské výhody.	Islám je opravdová víra, kterou jeho věřící upřímně praktikují.
Kritika Západu odmítnuta / zvažována	Kritika Západu islámem se ihned odmítá.	Kritika Západu a ostatních kultur je brána v potaz a diskutována.
Diskriminace bráněna / kritizována	Nepřátelství vůči islámu se používá jako ospravedlnění diskriminačních praktik vůči muslimům a jejich exkluzi z majoritní společnosti.	Diskuze a spory s islámem neoslábují snahy a boj s diskriminací a exkluzí.
Islamofobie přirozená / problematická	Nepřátelství vůči muslimům je považované za přirozené a normální.	Kritické názory na islám jsou samy podrobovány kritice, aby nebyly nepřesné a nespravedlivé.

THE RUNNYMEDE TRUST. *Islamophobia: A Challenge For Us All*. 1997, s. 5.

Projevy islamofobie rozděluje Fred Halliday na strategické a populistické. První skupina je typická hlavně pro Spojené státy, staví na zahraničním politickém dění a podporují je například konflikty na Blízkém východě. Do strategických projevů Halliday řadí zajetí amerických rukojmí v Teheránu v roce 1979 nebo činy páchané Islámským státem. Druhá skupina se objevuje hlavně v Evropě a vyplývá z problémů komunit, které tvoří přistěhovalci z muslimských zemí. Jsou to boje o mešity, spory ohledně otevírání halal obchodů (obchody, kde se prodávají potraviny schválené muslimským právem), nebo kriminální kauzy, kde je obviněn muslim.⁵³

3.2 Islamofobie v České republice

Jev islamofobie se v české společnosti projevuje poměrně specificky. Je tomu tak kvůli tomu, že zde existuje rozpor mezi tím, jak islám a muslimy prezentují média a vnímá je většinová společnost a tím jaká je realita. Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, počet muslimů v ČR je stále poměrně malý, obzvláště v komparaci s ostatními západními zeměmi, kde muslimové tvoří výraznou součást populace, což je například Velká Británie, Francie nebo Německo. Paradoxně je ale v těchto zemích menší procento obyvatel, kteří vyjadřují odpor vůči islámu a to proto, že problém, který poznáme, se stává méně děsivým. Oproti tomu se abstraktní muslimové, které si pod vlivem médií představují Češi, jeví jako hrozba, protože v České republice chybí možnost tyto představy konfrontovat s realitou.⁵⁴

3.2.1 Vliv médií na projevy islamofobie

Roli médií v prezentaci islámu a muslimů zpracovala ve studii *Neviditelná menšina Analýza mediálního obrazu českých muslimů* Martina Křížková. Uvádí, že muslimové nejsou v ČR početnou skupinou kvůli tomu, že komunistický režim zemi uzavřel a sekularizoval. Po revoluci zůstala imigrace v malých číslech a probíhala hlavně z politických a ekonomických důvodů. A tento malý počet muslimů a jejich mediální akcentace daly za vznik názorům, které neodpovídají realitě, protože jedincům chybí osobní zkušenost. Prezentaci muslimů v médiích dělí Křížková do čtyř skupin – konflikt, cizinci, celebrity a zvyky. Muslimové jsou v médiích zmiňováni nejčastěji ve souvislosti

⁵³ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. 2017.

⁵⁴ Tamtéž.

s konfliktem, na muslimskou komunitu se pohlíží ve spojitosti se zahraničními událostmi. „Muslimové jsou představováni jako cizinci, je zdůrazňována jejich odlišnost, která je vesměs chápána negativně (potenciál hrozby). Kulturní zázemí nebo náboženská tradice není v médiích příliš reflektována“.⁵⁵

Z výzkumu Evy Pavlíkové, který se soustředil na muslimy žijící v České republice vyplývá, že muslimové Čechy nevnímají jako prvoplánově nepřátelské vůči nim a islámu, ale všimají si velkého ovlivnění médií. Uvědomují si, že: „médiá využívají informace o islámu v mnoha rovinách, buď ve zpravodajství, a to jak jednostrannými informacemi, tak prostým ignorováním událostí, nebo prostřednictvím filmů, v nichž je hlavní téma terorismus, jehož strůjcem je muslim, případně kde jde o jakýkoli konflikt či kriminální zápletku a nepřítelem je opět muslim, respektive Arab s více či méně rozmlženými atributy muslima“.⁵⁶ Při osobních setkáních s Čechy jsou muslimové často zaraženi z neznalosti islámských reálií, islám si Češi nejčastěji spojují s terorismem a primitivními životními a sociálními podmínkami. Po získání základních informací se ale postoj Čechů rychle mění a může vést k pozitivním výsledkům.⁵⁷

3.2.2 Projevy islamofobie v České republice

Islamofobie se může projevovat různými způsoby, od předsudků a stereotypů po verbální nebo neverbální jednání, případně až konkrétní činy nebo fyzické útoky. Konkrétní projevy islamofobie v České republice můžeme nalézt například v umělecké sféře, kde se výrazně projevuje kapela Ortel, která byla založena v roce 2002 v Plzni. Jejím frontmanem je Tomáš Ortel, kapela je vnímána jako kontroverzní a xenofobní, přesto získala v letech 2015 a 2016 stříbrné ocenění v kategorii Skupina v anketě Český slavík.⁵⁸ Proti islámu je zaměřena například skladba Mešita z roku 2013, kde v textu objevují výrazy jako „nebudu ti lhát, i ty se budeš bát, až v burce budou stát a modlitbu svou řvát“ nebo „pro Alláhovo slávu, uříznu ti hlavu“.⁵⁹ Proti islámu se vyjadřuje také zpěvačka Olivie Žižková, která v roce 2015 vydala skladbu Evropo dýchej (skladba je v současnosti odstraněna z platformy Youtube), kde se vyskytují verše „radši snad holý lebký a číra

⁵⁵ KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů*. 2006. s. 8.

⁵⁶ PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. 2012. s. 43.

⁵⁷ PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. 2012.

⁵⁸ ORTEL, Tomáš. *Historie*. 2020.

⁵⁹ *Texty – Ortel*. Hardmusicbase.cz.

barevný, než hábity černý“ a „není čas čekat, proč stále se jich lekat, islámské burky, džihád tahá za šmůrky“.⁶⁰

Islamofobně zaměřeni jedinci se vyskytují i na sociálních sítích, výraznou na sociální síti Facebook, byla stránka Islám v České republice nechceme. Ta byla založena v červenci roku 2009, při zrušení Facebookem v roce 2016 měla přes 160 000 odběratelů.⁶¹ Na politické scéně v současné době nejvíce vystupuje Tomio Okamura a jeho strana Svoboda a přímá demokracie, proti islámu se také vyjadřoval bývalý prezident ČR Miloš Zeman. Výraznou protiislámskou figurou je také Martin Konvička, který v roce 2015 založil hnutí Blok proti islámu (které bylo v roce 2016 zrušeno). Stavu islamofobie a jejím projevům se věnuje například zpráva European Islamophobia Report, která vychází každý rok.

European Islamophobia Report

Od roku 2016 vychází každoročně souhrnná zpráva o evropském stavu islamofobie – European Islamophobia Report (dále jako EIR). Jejimi editory jsou Enes Bayrakli a Farid Hafez. První zpráva za rok 2015 byla vydána pod tureckou nadací pro politický, ekonomický a sociální výzkum, SETA. Důvodem pro vznik takto souhrnné zprávy byla rostoucí hrozba islamofobie a anti-muslimského rasismu v evropských společnostech, autoři zprávy cítili potřebu na tuto hrozbu upozornit. EIR 2015 obsahuje celkem 25 zpráv z evropských zemí, jejichž autory jsou akademici příslušných zemí. EIR se zaměřuje na několik okruhů: zaměstnanost, vzdělání, politiku, média, justiční systém a iniciativy na boj proti islamofobii. Všeobecná zjištění zprávy z roku 2015 byla následující: islamofobie je jev, který funguje bez muslimů a říká více o anti-muslimských rasistech, než o samotném islámu a muslimech. Islamofobie má specifickou formu v určitých zemích (Maďarsko, Finsko, Litva), kde žije málo muslimů a muslimové zde povětšinou nespáchali žádný teroristický čin, přesto jsou vnímáni jako hrozba. To bylo hodně zřetelné po teroristických útocích v Paříži v roce 2015, které výrazně ovlivnily náhled na muslimy v Evropě. Mezi hlavní témata v roce 2015 patřila také uprchlická krize, velká část zemí se bála invaze muslimů v Evropě.⁶² Tato práce uvádí údaje z první vydané zprávy z roku 2015 a porovnává je s nejnovější dostupnou zprávou, za rok 2021.

⁶⁰ Olivie Žižková – *Evropo dýchej*. Karaketexty.cz.

⁶¹ TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. 2016.

⁶² BAYRAKLI, Enes a Farid HAFEZ, ed. *European Islamophobia Report 2015*. 2016.

European Islamophobia Report 2015 – Česká republika

Zprávu za Českou republiku sepsala za rok 2015 Selma Muhič Dizdarevič, která působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. V roce 2015 se v ČR konaly veřejné demonstrace proti islámu, které ale neměly vysokou návštěvnost. Islamofobie byla hodně spojena s tzv. uprchlickou krizí, její vnímání splynulo s xenofobií. Hodně lidí bylo přesvědčeno, že všechny uprchlíky tvoří pouze muslimové, projevy násilí byly namířeny proti mešitám ve formě vandalismu, ale také proti ženám, které nosily na veřejnosti šátek (násilí bylo namířeno i proti nemuslimským ženám, které se zahalovaly např. ze zdravotních důvodů).

Hlavní islamofobní incidenty se v ČR odehrávaly online, primárně na platformě Facebook. Výraznou figuru na tomto poli tvořila facebooková stránka Islám v České republice nechceme, která dosáhla v roce 2015 počtu 50 000 sledujících. Poté vznikla ještě další stránka – Blok proti islámu, která byla ale následně smazána Facebookem pro porušení podmínek. Vznik této stránky následně vedl k založení stejnojmenné politické strany, jejíž hlavou byl Martin Konvička. Islamofobně se v ČR projevoval také prezident země, Miloš Zeman, který veřejně vystupoval proti islámu (během státního svátku 17. listopadu stanul na pódiu společně s výše zmíněným Martinem Konvičkou). Vznikla také xenofobně zaměřená politická strana Svoboda a přímá demokracie, jejímž leaderem je Tomio Okamura. Program těchto politických stran je zaměřen na snahu „zastavit islámskou invazi“ a „zavřít hranice před přílivy uprchlíků“.⁶³

European Islamophobia Report 2022 – Česká republika

Zprávu pro EIR za Českou republiku za rok 2022 sepsala Zora Hesová, která působí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Rok 2022 shrnuje jako rok, kdy nenastaly žádné závažné islamofobní incidenty, a to hlavně kvůli tomu, že se veřejnost soustředila na válečný konflikt na Ukrajině a jeho důsledky pro Českou republiku. Pozornost byla zaměřena také na rostoucí inflaci, zvyšující se ceny energií a prezidentské volby (které proběhly na začátku roku 2023).

V roce 2022 proběhlo velmi málo islamofobních útoků, předsudečné útoky byly namířené hlavně proti členům LGBTQI komunity a uprchlíkům z Ukrajiny. Politická scéna ČR

⁶³ BAYRAKLI, Enes a Farid HAFEZ, ed. *European Islamophobia Report 2015*. 2016.

byla v roce 2022 zaměřena hlavně na prezidentské volby a válku na Ukrajině, prezident Miloš Zeman (v současné době již bývalý prezident), který dříve negativně komentoval islám, zůstal ze zdravotních důvodů v pozadí. Politická strana Svoboda a přímá demokracie Tomio Okamury má hrozbu islámu stále jako své téma, to ale nebylo komunikováno jako prioritní. Lukáš Lhoťan založil v roce 2022 webovou stránku islamizace.cz, kde se vyjadřuje islámským a proruským narativem. Lhoťan také spravuje účet na Facebooku s názvem „euRABIA – Islám dobývá Evropu, Eurabia.cz ji brání“, která má 8000 sledujících.⁶⁴

⁶⁴ BAYRAKLI, Enes a Farid HAFEZ, ed. *European Islamophobia Report 2022*. 2023.

4 Role neziskového sektoru v práci s migranty

Neziskový sektor je důležitou součástí všech demokratických společností, neziskové organizace jsou instituce, které existují mimo státní struktury a slouží veřejným zájmům. Victor A. Pestoff rozdělil neziskový sektor na neziskový veřejný, neziskový soukromý a neziskový sektor domácností (ten funguje bez legislativního rámce, patří sem například rodiny nebo sousedské komunity).⁶⁵ Neziskový soukromý sektor se v naší zemi častěji nazývá jako nestátní nebo nevládní, to kvůli tomu, aby se jeho aktivity odlišily od aktivit státu. Nestátní neziskové organizace (dále také jako NNO) mají pět základních charakteristik – jsou institucionalizované, soukromé, neziskové, samosprávné a nezávislé a dobrovolné.⁶⁶ NNO také můžeme rozlišovat dle jejich funkcí, Miroslav Pospíšil vymezuje funkce servisní, veřejně-politickou advokační, občanskou advokační, budování přemosťujícího sociálního kapitálu a budování svazujícího sociálního kapitálu. V praxi ale jedna organizace často plní více funkcí najednou, přičemž si stanoví jednu dominantní funkci, a jejím prostřednictvím následně naplňuje dlouhodobé cíle, ke kterým se hlásí ve svých stanovách.⁶⁷

Neziskové organizace zaměřené na problematiku migrace a integrace začaly v České republice vznikat po roce 1989. Jako první byla založena Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), která vznikla v roce 1991. Krátce po ní vzniklo Sdružení občanů zabývajících se emigranty, které bylo založeno v roce 1992.⁶⁸ Nejpočetnějšími skupinami migrantů jsou v ČR občané Ukrajiny, Vietnamu, Slovenska, Ruska, ale také zemí Blízkého východu a Severní Afriky.

Neziskový sektor je v problematice práce s migranty pro Českou republiku zcela zásadní. Předmětem řešení a sporů je ale vztah státního a neziskového sektoru. Migraci by měl v ČR řešit primárně státní sektor, konkrétně Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. NNO by měly fungovat jako doplněk k aktivitě státu. Ze stran akademiků a pracovníků organizací ale zaznívají názory, že NNO roli státu zcela suplují. Problematice se podrobněji věnuje ve svém výzkumném šetření Alexandra Kollárová.

⁶⁵ REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2010.

⁶⁶ ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 2002, s. 7.

⁶⁷ POSPÍŠIL, Miroslav. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. 2009.

⁶⁸ KOLLÁROVÁ, Alexandra. *Vztah českého neziskového sektoru pracujícího s migranty a státního sektoru v období „post-migrační krize“*. 2019.

Mimo jiné uvádí, že v roce 2009 proběhla panelová diskuze v Multikulturním centru, které se nachází v Praze, na kterém představitelé NNO přednesli problémy, se kterými se organizace potýkají. Je to například kontinuita financování, boje se státními úřady a pocity nedocení práce. Kollárová dále v šetření uvádí konkrétní názory a pohledy respondentů k tomuto tématu.⁶⁹

Nestátní neziskové organizace věnující se migrantům v České republice

V roce 2003 bylo v České republice založeno Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty. Konsorcium vzniklo za účelem spolupráce NNO pracujících s migranty. Pomáhá také s komunikací mezi státním a neziskovým sektorem a organizuje různé debaty a vzdělávací workshopy. Konsorcium v současné době zastřešuje celkem 16 organizací.⁷⁰ Konsorcium se také významně podílí na nastavování integračních procesů, hlavní funkcí organizace se její práce v advokační rovině (vyjednávají například s politickými subjekty nebo připomínají novely cizineckého zákona). Fokusem Konsorcia je také evropská migrace a migrační agenda v globálním měřítku.⁷¹

Kromě organizací zastřešených Konsorciem, se v ČR nachází poměrně velké množství NNO, které se této problematice věnují. Jejich kompletní seznam je možné najít na webových stránkách Cizinci v České republice, které spravuje Odbor integrace na trh práce Ministerstva práce a sociálních věcí a již zmiňovaný Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra.⁷² Činnosti těchto organizací je možné rozdělit do několika skupin – poradenství a služby, volnočasové aktivity, vzdělávací aktivity a pomoc v zahraničí. Největší skupinou je poradenství a služby, NNO poskytují cizincům bezplatně právní a sociální poradenství. Významnou skupinou jsou také vzdělávací aktivity, NNO organizují kurzy češtiny, poskytují poradenství ve vzdělávání, pořádají přednášky ve školách, nabízejí také aktivity pro pedagogické pracovníky. Důležité jsou také volnočasové aktivity a některé organizace pomáhají i v zahraničí. Pole působnosti NNO je tedy poměrně široké a organizace pomáhají mnoha různými směry. Přesto se stejně jako jinak zaměřené neziskové organizace, potýkají s mnoha problémy, přičemž

⁶⁹ KOLLÁROVÁ, Alexandra. *Vztah českého neziskového sektoru pracujícího s migranty a státního sektoru v období „post-migrační krize“*. 2019.

⁷⁰ *Členské organizace | Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty*. 2023.

⁷¹ KOLLÁROVÁ, Alexandra. *Vztah českého neziskového sektoru pracujícího s migranty a státního sektoru v období „post-migrační krize“*. 2019.

⁷² *Nestátní neziskové organizace (NNO)*. 2023.

ten nejpalčivější se týká financování jejich činnosti. NNO jsou závislé hlavně na grantových výzvách ministerstev a fondech Evropské unie.⁷³

Role nestátních neziskových organizací je v problematice práce s migranty nezastupitelná, při své činnosti se ale NNO potýkají s nestálým financováním a často nevstřícným přístupem ze strany státu (i přes to, že jsou na sobě navzájem závislí). Na neziskový sektor je také politickými subjekty a českou veřejností nahlíženo veskrze negativně a s despektem. Níže jsou blíže popsány neziskové organizace, které se zúčastnily výzkumného šetření, které je popsáno v páté kapitole.

Poradna pro integraci, z.ú.

Poradna pro integraci byla založena v roce 1997 a v současnosti má dvě pobočky, v Praze a v Ústí nad Labem. Klientům poskytuje sociální a právní pomoc ve formě asistence při hledání bydlení, podpoře při zajišťování vzdělávání, poskytování pracovního poradenství a informování o fungování systému v České republice, klienty také doprovázejí na úřady. Poradna dále provozuje sociálně aktivizační službu pro rodiče s dětmi, která pořádá různé aktivity pro děti a rodiče, workshopy, výlety, tematické akce nebo příměstské tábory.⁷⁴

In IUSTITIA, o.p.s.

In IUSTITIA vznikla v roce 2009 a jako jediná nezisková organizace v České republice se zabývá předsudečným násilím. Poskytuje sociální a právní pomoc všem, kteří jsou ohroženi předsudečným násilím nebo mu byli vystaveni, včetně bezplatného právního zastoupení. Organizace poskytuje pomoc na celém území ČR a provozuje poradnu Justýna, která má pobočky v Praze a v Brně. Kromě poskytování pomoci obětem předsudečného násilí se organizace věnuje také vzdělávání odborné veřejnosti a ohrožených komunit, dále nabízí akreditované kurzy pro sociální pracovníky. Součástí činnosti organizace je i monitoring předsudečného násilí a realizace výzkumů a studií, které jsou dále využívány při pomoci jednotlivcům.⁷⁵

⁷³ KOLLÁROVÁ, Alexandra. *Vztah českého neziskového sektoru pracujícího s migranty a státního sektoru v období „post-migrační krize“*. 2019.

⁷⁴ *O nás: Poradna pro integraci*. 2017.

⁷⁵ *In-Ius.cz*. 2019.

Diakonie Praha

Diakonie Praha funguje od roku 1990 a je součástí Diakonie Českobratrské církve evangelické, která v ČR provozuje přes 220 zařízení. Má široké pole působnosti, pomáhá lidem se zdravotním, mentálním nebo sociálním hendikepem. V Praze provozuje 14 služeb, například centrum pro krizovou pomoc nebo azylový dům pro matky s dětmi.⁷⁶ Na pomoc cizincům a migrantům je zaměřen projekt DOMA, který migrantům pomáhá se zapojit do života v české společnosti. V rámci projektu je cizincům poskytována odborná podpora a asistence, pomoc při navazování vztahů nebo vzdělávání v oblasti právní a finanční gramotnosti.⁷⁷

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Centrum pro integraci cizinců bylo založeno v roce 2003 v Praze. Kromě Prahy má pobočky také v dalších městech České republiky. Centrum nabízí kurzy češtiny pro cizince (jak v osobní, tak v online podobě) a poskytuje sociální poradenství. Organizace provozuje sociálně aktivizační službu Hermiona, která je určena pro rodiny s dětmi. Centrum také pomáhá cizincům s hledáním práce, provozuje například konverzační kluby. V centru jsou nabízeny i různé kurzy, například Rekvalifikační kurz lektorských dovedností, kurz pro pedagogické pracovníky ohledně výuky češtiny jako cizího jazyka nebo kurzy pro úředníky veřejné správy k tématu integrace cizinců v ČR.⁷⁸

⁷⁶ *Diakonie Praha*. 2023.

⁷⁷ *O projektu*. 2023.

⁷⁸ *Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.* 2023.

5 Výzkumné šetření na téma projevů islamofobie vůči pracovníkům neziskové organizace

Teoretická část práce popisuje vývoj islámu a jeho základní myšlenky, dále je zde vymezeno téma muslimů v České republice a blíže přiblížen jev islamofobie, včetně jeho projevů v České republice. V první části práce je také definován neziskový sektor, jeho role v práci s migranty a popsány neziskové organizace, které jsou součástí výzkumného šetření.

5.1 Cíl výzkumného šetření a stanovení výzkumných otázek

Cílem výzkumného šetření je zjistit, zda a případně jaké mají pracovníci neziskových organizací, které pracují s muslimy, zkušenosti s islamofobií. Pro tento cíl byla stanovena hlavní výzkumná otázka, která byla pro potřeby výzkumného šetření vyčleněna do pěti dílčích výzkumných otázek. Dílčí otázky byly následně převedeny do tazatelských otázek.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké zkušenosti s islamofobií mají pracovníci neziskových organizací pracujících s migranty?

Dílčí výzkumné otázky:

DO1: Jak informanti vnímají pojem islamofobie?

DO2: Kde se informanti s islamofobií setkávají?

DO3: S jakými formami islamofobních projevů se informanti setkávají?

DO4: Jakou povahu má islamofobie v České republice?

DO5: Jak informanti vnímají islám?

Na základě stanovených výzkumných otázek došlo k tvorbě tazatelských otázek pro samotné rozhovory, které jsou součástí přílohy 1.

5.2 Metoda sběru dat

Existují dva základní přístupy ke sběru dat pro společenskovední výzkum – kvalitativní a kvantitativní. Kvantitativní výzkum předpokládá, že lidské chování můžeme do určité míry měřit a předpovídat, ve výzkumu se na základě teorie vytvoří konkrétní hypotéza, která se potom měří, testuje a následně verifikuje.⁷⁹ Takto získané výsledky je následně možné zobecnit a formulovat na jejich základě obecně platná pravidla. Tento typ výzkumu ale není vhodný pro všechna témata, protože může omezovat zkoumanou realitu.⁸⁰

Ve výzkumném šetření této bakalářské byl použitý výzkum kvalitativní. Cílem kvalitativního výzkumu je prozkoumat do hloubky nějaký jev a získat o tomto jevu komplexní informace. Výzkumník nejdříve sbírá data, ve kterých následně hledá pravidelnosti. Výsledky kvalitativního výzkumu není možné zobecnit, protože jsou platné pouze pro konkrétní vzorek, na kterém byla data získána.⁸¹

Jako konkrétní metoda kvalitativního výzkumu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Pro realizaci polostrukturovaného rozhovoru je třeba mít předem vytvořeno závazné schéma, ve kterém jsou specifikovány okruhy otázek. V průběhu rozhovoru by měl výzkumník obsáhnout stanovené jádro rozhovoru, což je minimum otázek, na které je nutné se zeptat. Pořadí otázek je možné během rozhovoru zaměňovat a přizpůsobit se tak dotazovanému. Oproti plně strukturovanému rozhovoru je zde možnost se doptávat na upřesňující otázky, což umožňuje dosáhnout větší přesnosti.⁸²

5.3 Výzkumný vzorek

Původním cílem bylo provést výzkumné šetření pouze v jedné neziskové organizaci. Vzhledem k omezenému počtu pracovníků, kteří se zaměřují na práci s muslimskou komunitou byli nakonec osloveni pracovníci několika různých NNO sídlících v Praze. Informanti jsou uvedeni v následující tabulce:

⁷⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 2005.

⁸⁰ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006.

Tab. 2 – Přehled informantů

Informant	Pohlaví	Nezisková organizace
I1	Žena	Poradna pro integraci
I2	Muž	In IUSTITIA
I3	Žena	Poradna pro integraci
I4	Muž	Diakonie Praha
I5	Žena	Centrum pro integraci cizinců

Ve výše uvedené tabulce je možné vidět, že se výzkumného šetření účastnily osoby mužského (2) i ženského pohlaví (3). V analýze výsledků výzkumného šetření bude v množném čísle uváděn pouze pojem „informanti“, který bude zastupovat i ženský rod. Rozhovory s informanty byly uskutečněné osobně (v případě informantů I2 a I4 v prostředí, které si informanti zvolili) a přes zdarma dostupnou online platformu Google Meet (I1, I3, I5). Rozhovory byly nahrány na zařízení iPhone 12 mini a následně přepsány. Všichni informanti souhlasili s nahráváním a použitím údajů z rozhovoru pro účely bakalářské práce.

5.4 Analýza získaných dat

Informanti byli nejprve dotázáni na svou pracovní pozici, dosažené vzdělání a na to, jak dlouho pracují v oblasti pomoci cizincům.

I1 je sociální pracovnice a vedoucí sociální služby v organizaci Poradna pro integraci. Vystudovala bakalářský stupeň oboru Sociální práce a sociální politika na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V oblasti pomoci cizincům pracuje 10 let.

I2 pracuje jako sociální pracovník a vedoucí sociálního oddělení v organizaci In IUSTITIA. Předtím pracoval 13 let s dětmi a mládeží v Salesiánském středisku mládeže v Kobylisích. Vystudoval obor Sociální a pastorační práce na Evangelické a teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

I3 pracuje v Poradně integraci na pozici sociální pracovníce a psychoterapeutky. Vystudovala psychoterapeutickou fakultu na Pražské vysoké škole psychosociálních studií a v oblasti pomoci cizincům pracuje zhruba 10 let.

I4 je sociální pracovník a vedoucí programu práce s migranty v Diakonii Českobratrské církve evangelické, konkrétně ve Středisku celostátních programů. Vystudoval bakalářský stupeň oboru Sociální práce na Univerzitě Karlově v Praze. V oblasti pomoci cizincům pracuje šest let.

I5 je sociální pracovníce a manažerka sociálních služeb v Centru pro integraci cizinců. Vystudovala obor Sociální práce na Univerzitě Karlově a v oblasti pomoci cizincům pracuje od 90. let.

První dílčí výzkumná otázka: „Jak informanti vnímají pojem islamofobie?“

I1 uvedla, že islamofobie je podle ní přehnaná reakce na něco neznámého, neopodstatněný strach a nástroj, který se dá snadno využít k manipulaci lidí. *„Z mého pohledu většina lidí, co projevuje nějaký islamofobní názory nebo tendence, vlastně nemá reálnou zkušenost, ani nikdy nebyli v nějakým intenzivnějším kontaktu s někým, kdo islám vyznává“.*

Podle I2 pojem islamofobie dobře vystihuje nesnášenlivost vůči muslimům nebo Arabům, ale myslí si, že pojem může být i zavádějící. *„V řadě případů, který bychom označili za islamofobní, tam nebude čirý strach nebo nesnášenlivost vůči islámu, ale bude to spjatý s odporem k uprchlíkům, s odporem daným barvou pleti, národností nebo etnicitou“.*

I3 se obecně neztotožňuje s extrémními názory a pocity některých jedinců. *„Na druhou stranu jim rozumím, protože když se potom těch lidí doptávám, tak je to hodně často z nějakýho strachu nebo třeba z jiný frustrace, která s tím islámem vůbec nesouvisí, ale ty lidi si to přes to takhle řešej“.*

I4 bere islamofobii jako druh xenofobie a domnívá se, že v České republice rozšířila během tzv. uprchlické krize v roce 2015. *„Myslím si, že předtím to lidi moc nějak řešili a nenapadlo je to. Ale pak právě i jak byly ty teroristický útoky, tak si to lidi najednou“.*

spojili, že každé muslim to podporuje a má s tím něco společného. Takže si myslím, že to hodně vzniklo v týchle době“.

I5 vnímá islamofobii jako strach z neznáma, což je podle ní spojeno hlavně s tím, že se většina jedinců v české společnosti nikdy s žádným muslimem nesešla. *„Já osobně z toho žádnou obavu nemám, protože jsem se v mnoha situacích potkala s lidmi, který nějakým způsobem islám vyznávají. Takže z toho obavy nemám, ale vnímám, že někdo je může mít“.*

Druhá dílčí výzkumná otázka: „Kde se informanti s islamofobií setkávají?“

Druhá dílčí výzkumná otázka byla rozdělena do dvou podkategorií: islamofobie a klienti a islamofobie a média. V rámci první kategorie byli informanti dotazováni na to, zda projevy islamofobie zažívají jejich klienti a jak jsou podle nich jejich klienti vnímáni v porovnání s jinými minoritami. Ve druhé podkategorii odpovídali informanti na otázku, zda a jakou mají podle nich v šíření islamofobie roli média.

Islamofobie a klienti

I1 v rámci své práce doprovází klienty na úřady, k lékařům nebo na pohovory do zaměstnání. Všimá si, že například ženy se šátkem vyvolávají větší míru pozornosti, ale nebyla svědkem nějaké vyloženě negativní reakce. Rozdíl vidí v tom, když je klient na veřejnosti sám nebo když s sebou má doprovod sociálního pracovníka. Samotní klienti zažívají na veřejnosti například nepříjemné poznámky, ale pokud sociální pracovník při doprovodu klienta cítí náznaky negativních emocí, tak dává okamžitě najevo, že to není v pořádku. I1 pracuje v oblasti pomoci cizincům už od roku 2013, takže mohla popsat, jak se během té doby proměnilo vnímání muslimů. *„V tom roce 2013 tam byla určitá neznalost a spíš jako zvědavost, necítila jsem, že by ten vztah byl nějak negativní. To se hodně změnilo pak s první vlnou lidí z Blízkého východu. Když jsme hledali bydlení a řekli jsme, že ten člověk je třeba ze Sýrie, tak nám řekli že to bohužel nejde, že ten byt nepronajmou cizincům. Tohle se obrátilo o sto stupňů, ale vždycky to byla ta skupina, která byla nejvíce ohrožená“.*

I2 uvedl, že se islamofobní nálady projevují ve vlnách. V současnosti to není příliš aktuální téma a útok předsudečného násilí nahlásí dva až tři klienti ročně. Útoky jsou hlavně verbální, ale také fyzické. *„Přijde mi, že v momentě, kdy je ticho po pěšině*

a společností nerezonuje žádný téma spojený s muslimy, tak si málokdo vzpomene, že by je mohl nesnášet. Ale jakmile se tohle téma ve veřejném prostoru opráší, tak je těch napadení zase víc“.

I3 v rámci své práce také doprovází klienty. *„Nedávno jsem byla na doprovodu s jednou paní ze Sýrie a sedíme tam a mluvíme arabsky. Naproti seděl pán s paní a řekl tý paní: „No to je, to jsme se dočkali“. A já většinou zareaguju, zareagovala jsem na to tím, že jsem mu řekla, že to je zbytečný. A pán potom když odcházel, tak mě dokonce pozdravil, řekl promiňte a šel“.* To ukazuje, že ačkoliv je situace v současnosti klidnější, tak se muslimové stále musí s určitými předsudky potýkat. Zajímavé také bylo, že I3 uvedla, že podle jejich muslimských klientů se nyní nenávist přesunula více na Ukrajince. *„Někteří moji arabští klienti mi říkají, že jdou třeba cvičit do posilovny a že je tam některý Češi objímají a říkají: „To jsme se dočkali, podívejte se na ty Ukrajince“. To by v roce 2015 nebylo vůbec možný“.* Klienti jsou dle I3 na projevy islamofobie velmi citliví, často jim musí vysvětlovat, že nenávist není nutně namířena proti muslimům, ale vychází z celkové frustrace jedinců.

I4 uvedl, že se jeho klientky s islamofobií setkávají. *„Máme kurzy českých realit s ženskou muslimkou z Teplic a jedna paní říkala, že na ni někdo někde plival. Další paní říkala, že byla s dětmi na výletě v Olomouci a někdo na ně pokřikoval, že jsou čarodějnice“.* Ženy s šátkem jsou častějším terčem islamofobních projevů, protože je jejich víra na první pohled zřejmá. Pro klienty je těžší sehnat práci nebo bydlení, protože jim není řečeno, že důvodem je jejich víra, i když to tak evidentně je. Česká veřejnost má dle I4 islám spojený hlavně s terorismem, takže k muslimské minoritě přistupuje automaticky negativně. Což je trochu kontrastní vůči současnému přijetí uprchlíků z Ukrajiny, čehož si všímají i jeho klientky. *„Jedna paní z Jemenu se bavila s Ukrajincem a ty říkali, že Češi jsou vlastně docela otevřený, že je přijali. No a ona říká, že to tak jejím případě vůbec nebylo“.* I4 také uvedl zkušenost jedné své klientky: *„My když jsme se někde nastěhovali jako muslimská rodina, tak se s námi nikdo nebavil. Ale už jsme tam rok a lidi se s námi baví, usmívají se na nás, když zjistili, že se nás nemusí bát“.* To může být způsobeno tím, že Češi jsou více schopní se ztotožnit s občany Ukrajiny, která je České republice bližší.

I5 si reakcí veřejnosti na muslimské klienty všímá, ale domnívá se, že se to děje i vůči ostatním cizincům. Vůči klientům nevnímá vyloženě projevy nenávisti, ale spíše dehonestace. Největší problém mají dle I5 v české společnosti Romové, předsudky vůči muslimům vnímala hlavně kolem roku 2015, kdy se tzv. migrační krize silně medializovala, což ve společnosti vyvolávalo obavy, které ale zůstaly nenaplněné.

Islamofobie a média

Podle I1 jsou zprávy v médiích koncipované tak, že v zájmu větší sledovanosti záměrně vyvolávají emoce strachu, obav nebo nejistoty. Zpráva kvůli tomu potom není kompletní nebo detailní natolik, aby dokázala osvětlit celou situaci.

I2 sleduje hlavně média veřejné služby, které podle něj odvádějí dobrou práci, nevybavuje si, že by se někdy setkal se zavádějícím titulkem nebo reportáží. Ostatní média tolik nesleduje, ale je podle něj možné, že v šíření obav z islámu nějakou roli mají.

I3 se domnívá, že je role médií v šíření islamofobie klíčová. Vadí jí, když se využívá emoce strachu k manipulaci nebo k získání politických bodů. *„Protože to samozřejmě ničemu nepomáhá a rozděluje to společnost. A šíří to nenávist, což je vlastně asi nejhorší. Pak není možný něco vykomunikovat, něco dobrého...že to není tak, jak ukazují média, protože tomu potom lidi nevěří a podlehnou tomu“.*

Podle I4 je se média na šíření islamofobie podílejí ve velké míře. *„Když potom někde píšou, jak policie chytala migranty někde na hranicích a podařilo se jim je ulovit. Že berou jako normální, že se o někom můžou bavit, jako by nebyl člověk, ale zvěř. Bez jakéhokoliv zájmu o to, odkud ten člověk je nebo tak.“.* V souvislosti s islámem vidí to, že se zveřejňují hlavně negativní zprávy, ale pozitivní příběhy prostor nedostávají. Jeho klienti česká média ani politiku příliš nesledují, což podle něj může být tím, že mají zkušenost s tím, že v jejich rodných zemích se politice nedá příliš věřit.

I5 vidí, že média pro pozornost prodají bulvárním způsobem takřka cokoliv. *„Je to takovej styl komunikace některých novinářů a některých médií. Vlastně lidi moc nerozlišují, odkud ty lidi jsou nebo co vyznávají, to se tam tolik nezmiňuje. Ale to, že ten je člověk cizinec, je zdůrazněno často“.*

Třetí dílčí výzkumná otázka: „S jakými formami islamofobních projevů se informanti setkávají?“

V rámci třetí dílčí výzkumné otázky byli informanti dotazováni na to, zda ve své pracovní praxi někdy zažili projevy islamofobie namířené vůči své osobě kvůli tomu, co dělají za práci. Dále také na to, jak na jejich práci reagovalo/reaguje jejich okolí.

I1 ve své pracovní praxi nikdy nezažila agresivní projevy islamofobie kvůli tomu, co dělá za práci. Zmiňovala spíše projevy neporozumění od svého okolí. *„Docházelo k tomu: Aha, ty pracuješ tady s těma uprchlíkama, ty nám tady budou dělat bordel, nedodržovat zákony, brát nám práci a podobně“*. I1 uvedla, že podle ní tyto předsudky a obavy vychází hlavně z neznalosti a neporozumění. V těchto situacích se snaží předsudky vysvětlovat a vyvracet, což se jí daří, nikdy se kvůli své práci nedostala s nikým do přímé konfrontace.

I2 projevy islamofobie namířené proti sobě nezažil, ale uvedl, že organizace In IUSTITIA a někteří její pracovníci ano. *„V tom nejzávažnějším případě šlo o zasilání výhrůžných nenávistných emailů v kadenci sto a víc za měsíc a tam určitě jedním z těch motivů byla i ta islamofobní pohmutka, takže tam ten pachatel narážel na to, že těmto lidem pomáháme a jsme zrádci národa“*. Organizace In IUSTITIA má nastavený systém supervizí – každý pracovník přímé péče má individuální i týmovou supervizi, tým managementu organizace má supervizi vedení. Ve svém okolí neměl větší problémy s nepochopením. *„V širší rodině jsem se setkal s takovejma bázlivejma dotazama, jestli se nebojím, že to, že dělám s muslimama nějak ovlivní moji víru“*.

I3 nikdy nezažila islamofobní projevy kvůli tomu, co dělá za práci. S nepochopením se ale setkávala od svého okolí, konkrétně od rodinných příslušníků. Jedním z nich byl například její bývalý manžel: *„A potom, když jsem začala dělat s cizincema, tak z toho měl vlastně strach. Že nám ublížej, že nám něco udělaj“* a její matka *„Moje máma říkala, ať si teda dělám, co chci, ale že s tím taky úplně nesouhlasí, že to může bejt nebezpečný“*. I3 také mluvila o tom, že její okolí se tomuto tématu spíše vyhýbá *„Kamarádi brali, že je to mojí součástí, ale nějak nadšený z toho nebyli, třeba ani nechtěli, abych o tom mluvila. A u známých to bylo složitější, všichni dělali, jako že to neexistuje, abych o tom radši vůbec nemluvila“*.

I4 také nezažil přímé projevy islamofobie, ale zmínil reakce okolí na svou práci. „*Mí přátelé na to v legraci nějak reagují nebo to nějak komentují, ale vlastně to může být docela nepříjemný, když si to člověk tak vezme. Moje partnerka trochu řešila, co je to za práci, ale rodina to nijak nekomentovala*“.

I5 projevy islamofobie nikdy nezažila a její okolí na její práci nereagovalo neobvyklým způsobem. „*Sociální práce je vždycky se skupinama, který můžou být pro někoho problém. Já osobně vnímám, že cizinci jsou jedna z nejlepších cílovek pro sociální práci. S nejlepší zpětnou vazbou a jsou nejvíc motivovaný, takže je to v podstatě radost s nima pracovat*“.

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka: „Jakou povahu má islamofobie v České republice?“

Čtvrtá dílčí otázka byla rozdělena na tři podkategorie: možnosti zlepšení, neziskové organizace a islamofobie v Evropě. V rámci první podkategorie byli informanti dotazováni na to, co by se podle nich mohlo v problematice islamofobie v ČR zlepšit. V podkategorii neziskové organizace odpovídali na to, jak podle nich funguje spolupráce mezi neziskovými organizacemi navzájem a mezi neziskovým a státním sektorem. Ve třetí podkategorii informanti odpovídali na to, co si myslí o islamofobii v jiných evropských zemích a na to, jaký je podle nich smysl výzkumů, které mapují islamofobii.

Možnosti zlepšení

I1 si myslí, že by se v ČR mohla zlepšit komunikace, protože vnímá, že existuje mnoho lidí, kteří nikdy nepotkali někoho, kdo je islámského vyznání. „*Určitě zapracovat na komunikaci a otevřenosti a ty lidi začít propojovat, protože jsem neviděla v domácnostech muslimů nic překvapivého, nic, co by mě šokovalo nebo bych si řekla, že to sem vůbec nepatří. Samozřejmě jsou pak extrémní projevy náboženství, ale to platí pro všechna náboženství, kde nám to pak může činit problém v běžném fungování, v integraci*“.

I2 se domnívá, že by se měla zlepšit práce s oběťmi předsudečného násilí, protože stát těmto obětem neposkytuje potřebnou podporu, s čímž se I2 setkává ve své praxi. Oběti se podle něj setkávají se zbytečnou druhotnou viktimizací, která je způsobená nešetrným výsledkem. „*Vyslýchající si nedá práci se zamyslet nad realitou odlišnosti toho člověka, kterej sedí proti němu, nad tím faktem, že nebyl napadenej kvůli afektu nebo sousedskému sporu, ale že byl napadenej pro to, kým je, a tedy byla zasažena jeho integrální část*“.

osobnosti“. Také by se podle něj měla u islámu sejmut nálepka rizika a bezpečnostní hrozby. *„V momentě, kdy se setkáme s islámem, tak je to tam ve strašně rychlý propojce na islamismus, terorismus. Ale chybí tam spojka na prožívání víry třeba.“*

Podle I3 by se měli lidé různých kultur mezi sebou více potkávat, aby se navzájem lépe poznali. *„Ty dobrý zkušenosti získáte jediné skrze to, že se s tím člověkem opravdu potkáte. A uvidíte, že není až tak ohrožující, jak se o tom mluví“.* Také by se měly podávat pravdivé informace. *„Já si vzpomínám, že v Německu v roce 2016 muslimové znásilnili nějakou ženu. A z toho byla ta fáma neznásilňujte naše ženy. Ale reálně tohle nebyla pravda, pravda byla, že ji znásilnili, ale kdyby se to vzalo procentuálně, tak rozhodně běloši a křesťani jich v Německu znásilnili daleko víc než muslimové. Takže je důležitý podávat pravdivý informace, že jsou to stejný lidi jak my, že taky znásilňují, že taky zabijej, ale že to dělaj i Němci. Neříkám tím, že bych to omlouvala, ale jenom chci říct, že když se to potom dá do nějakých extrémních slov, tak na to ty lidi slyšej“.*

I4 byl rád, kdyby se do veřejného prostoru dostalo více muslimů, jako klíčové vidí právě setkávání lidí a zvýšení povědomí veřejnosti o islámu.

I5 si také myslí, že ke zlepšení může dojít pouze tehdy, když se budou lidé více setkávat. *„Pokud my je neznáme, tak jsou ty předsudky snadný. A samozřejmě proběhly nějaký kauzy, islámskej stát a podobně, tak to samozřejmě nepřidá. Ale většina muslimů jsou lidi, se kterejma se dá normálně mluvit“.*

Neziskové organizace

Všichni informanti uvedli, že neziskové organizace, které pracují s cizinci, navzájem spolupracují. Setkávají se v rámci komunitních plánování nebo pracují na společných projektech. Velkou roli v tom hraje Konsorcium nevládních neziskových organizací pracujících s migranty. I3 a I5 uvedly, že klienty někdy přeposílají do organizací, které pro ně mají lepší programy a dokážou jim lépe pomoci.

Informanti byli dotazováni i na vztah státního a neziskového sektoru v odvětví práce s migranty. Tento vztah není dle informantů ideální. I1 uvedla: *„Stojíme tak nějak na okraji. Nikdo se moc nezajímá, dokud nás nepotřebujou“.* Situace je podle I1 lepší ve větších městech, zmiňovala svou zkušenost ze svých pracovních začátků: *„Dělali jsme*

projekt ve Středočeském kraji a objížďeli jsme ho. V obcích nám často řekli, že tam žádné cizince nemají, ale přitom na náměstí byly tři vietnamský večerky. Protože ty lidi pro ně byli nějakým způsobem součástí obce, ale vlastně je nevnímali jako lidi, jako cizince“.

Podle I2 je spolupráce státního a neziskového sektoru problematická, nemá moc zkušeností, na základě kterých by mohl říct, že je tato spolupráce funkční. „*Jednak kvůli přístupu státu, kterej na papíře vnímá neziskovej sektor jako svoje prodloužený ruce. Ale také je neziskovej sektor chápán jako nějaká přítež, která stěžuje práci, kecá do práce a kritizuje. Ještě se vytváří mediální obraz, že nezisk je pijavice, která vysává státní rozpočet“.* Státní sektor ale I2 zcela neodsuzuje, má dobré zkušenosti se spoluprací se samosprávou v rámci komunitního plánování v Praze nebo v regionech. Hodně podle něj záleží na konkrétních jedincích.

I3 se domnívá, že neziskový sektor zaplňuje mezery, které není státní sektor schopný obsáhnout a že spolupráce nefunguje perfektně. Hodně podle ní záleží na tom, o jaký problém se konkrétně jedná, relativně pozitivně hodnotila například státní integrační program. Negativní zkušenosti má s Ministerstvem vnitra a s Armádou ČR.

I4 uvedl, že se státní sektor obrací na neziskový sektor v situacích, kdy potřebuje něco dohnat, ale zároveň si nenechá poradit a nechce využít zkušeností NNO. V současné vlně uprchlíků z Ukrajiny se ukázalo, že spolupráce mezi státním a neziskovým sektorem nefunguje. Oba sektory jsou podle něj natolik rozdílné, že je těžké mezi nimi najít průsečík a možnost spolupráce.

I5 se domnívá, že spolupráce mezi státním a neziskovým sektorem závisí na osobní rovině a na ochotě řešit věci společně. Spolupráce s Ministerstvem vnitra je podle ní nyní lepší než dříve, ale je to proměnlivé, záleží na konkrétní věci, která se řeší.

Islamofobie v Evropě

Podle I1 je situace kolem islamofobie ve všech zemích Evropy stejně špatná, západní země jsou na tom ještě hůře, protože ČR je bezpečná země a nedochází zde k zdraví ohrožujícím útokům. Výzkumy zabývající se islamofobií jsou podle ní důležité pro to, aby se vědělo, co se ve společnosti děje a jak na to reagovat.

I2 považuje výzkumy za důležité, v organizaci s nimi často pracují a sami je také realizují, například statistiky o předsudečném násilí, které není v ČR dobře zmapované.

I3 a I4 uvedli nezávisle na sobě dva velmi rozdílné pohledy týkající se islamofobie ve Švédsku. I3 mluvila o tom, že její dcera žije ve Švédsku: „*A vlastně to, co je rozdíl mezi Českem a Švédskem je to, že i přestože je spousta lidí taky proti muslimům, protože jich tam je teď hodně, tak tam mají úplně jinak nastavený normy. Jsou tam daleko víc zvyklí na jinakost, u nás jsou ty normy nastavený daleko víc proti islámu, proti jinakosti*“. I4 oproti tomu uvedl informaci od své klientky, která je muslimka a žije ve Švédsku: „*Říkala, že je běžný, že po nich třeba někdo hází flaškou od piva. Tak jsem si říkal, jak je to takový jiný než si člověk představuje, že ve Švédsku jsou všichni tolerantní. A že v Česku je hodně hejtrů na Facebooku, ale že by někdo po někom něco házel, to se moc neděje*“. Na těchto dvou rozdílných případech je možné vidět, jak je vnímání islamofobie v určité zemi relativní. První příklad potvrzuje „běžnou“ domněnku o tom, že Švédsko je vysoce tolerantní země. Ze druhého příkladu ale vyplývá, že pro samotné muslimy život v zemi nemusí být tak jednoduchý.

I5 by byla ráda, kdyby byl proveden výzkum, který by byl více „populární“ a přibližoval by život muslimů v České republice.

Dílčí výzkumná otázka číslo 5: „Jak informanti vnímají islám?“

V I1 islám nevyvolává jiné emoce než jiná náboženství. Ve své pracovní praxi se setkává s různými náboženstvími a žádný zásadní problém s ním nemá, islám vnímá jako neutrální.

I2 popsal proměnu ve vnímání islámu před a po studiu religionistiky. „*Než jsem se s ním začal seznamovat v rámci religionistiky na škole, tak to mohlo vyvolávat nějaký strach z neznáma. Ne konkretizovanéj do nějakýho islamismu, terorismu, ale prostě neznámo. No a po studiu religionistiky a po práci nebo spolupráci s mnoha lidma, co jsou věřící muslimové, tak to nevyvolává pocit nebo emoci žádnou*“.

Klienty I3 jsou hlavně lidé z Blízkého východu, protože mluví arabsky, islám v ní nevyvolává obavy, spíše naopak. I3 je také psychoterapeutka a uvedla, že v psychoterapii se ukáže, že pocity a emoce prožívají všichni stejně a na kultuře nezáleží.

I4 vnímá islám jako zajímavé náboženství, které je v podstatě stejné jako všechny ostatní, ale vidí, že v ČR je islám často zaměňován s jeho extrémními projevy, které zahrnují jenom malé procento všech věřících muslimů.

Pro I5 je islám náboženství jako každé jiné.

5.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Ve výzkumném šetření byly nalezeny odpovědi na tyto dílčí výzkumné otázky:

Jak informanti vnímají pojem islamofobie?

Odpověďmi informantů se prolínalo, že islamofobie podle nich správně označuje strach a obavy z islámu. Některé projevy nenávisti ale nemusí nutně vycházet pouze ze strachu z islámu, ale ze strachu z uprchlíků a cizinců obecně. Islamofobii lze brát jako druh xenofobie, která je v české společnosti poměrně rozšířená. V odpovědích se také objevovalo to, že mnoho jedinců, kteří se projevují islamofobně, vlastně takto řeší nějaké svoje osobní frustrace, které s islámem vůbec nesouvisí, ale oni je tímto způsobem ventilují. Společným rysem odpovědí bylo, že strach typický pro islamofobii je většinou neopodstatněný, protože muslimská komunita v České republice je malá, takže se naprostá většina české společnosti nikdy s muslimem nesečkala. Nenávist potom nevychází z reálných zkušeností, ale jenom z představ, které lidé o muslimech mají, protože žádného nikdy osobně nepoznali a nemohli tak svůj strach konfrontovat s realitou.

Kde se informanti s islamofobií setkávají?

Informanti se s islamofobií setkávají z velké části přes své klienty. Nejčastějšími projevy islamofobie vůči muslimům jsou nepříjemné poznámky a jednání, které vychází z obecných předsudků. Existují ale i výjimky v podobě agresivnějšího chování, například v případě poplivané paní v Teplicích. V některých situacích není islamofobie na první pohled zřejmá, například když se muslimové snaží sehnat bydlení nebo práci. Důvodem odmítnutí ale většinou je právě jejich víra. Společnost se k muslimům staví jinak než k ostatním minoritám, pravděpodobně kvůli tomu, že mají výrazně jinou kulturu a zvyky, pohled veřejnosti je také značně ovlivněn médii. Mnoho lidí si ve spojitosti s islámem

automaticky představí terorismus, u křesťanství ale málokoho napadne jako první křesťanský fanatismus, protože křesťanství je něco, co nám je bližší a známé. Islamofobní tendence se podle informantů objevují ve vlnách. V současnosti je nenávist v české společnosti zaměřena hlavně na uprchlíky z Ukrajiny, takže muslimové nejsou tolik aktuální téma. To se odráží také na množství napadení, která jsou minimální. Výrazně jiné to bylo v roce 2015, kdy bylo téma muslimských uprchlíků silně medializované, což ve společnosti vyvolávalo strach a obavy, které se ale nikdy nenaplnily. Dalo by se říci, že ve chvíli, kdy společností nerezonuje téma spojené s muslimy, tak si nikdo nevzpomene, že v naší republice žijí. Když se toto téma začne v médiích řešit, tak jsou projevy nenávisti mnohem častější a silnější.

Média mají dle informantů v šíření islamofobie velkou roli. V zájmu větší sledovanosti záměrně zkreslují informace nebo neudávají celou pravdu. Cílem je vyvolat emoce strachu, obav nebo nejistoty. Takovéto zprávy následně šíří nenávist a mohou přispívat k rozdělení společnosti. Islám je v médiích prezentován negativně, často ve spojení s terorismem. Pozitivní příběhy potom dostávají minimum prostoru. S prezentací muslimů v médiích je také spojená určitá dehonestace, při které jsou přirovnáváni spíše ke zvěři, než aby bylo uznáno, že jde o lidské bytosti. Tato tvrzení nelze samozřejmě vztáhnout na všechna média. Muslimové v České republice dle odpovědí informantů média příliš nesledují, islamofobních nálad a projevů si ale všímají a jsou na ně extrémně citliví.

S jakými formami islamofobních projevů se informanti setkávají?

Ani jeden z informantů nikdy nezažil projevy islamofobie od veřejnosti kvůli tomu, co dělá za práci. Toto tvrzení ale můžeme s jistotou vztáhnout pouze na ty informanty, kteří se zúčastnili výzkumného šetření. Jeden z informantů uvedl takovou zkušenost u jednoho ze svých kolegů (posílání vysokého množství výhrůžných emailů). Situace by byla nejspíše jiná například u vedoucích pracovníků, kteří se objevují v médiích. Už častějším jevem bylo to, že se terčem nějaké formy útoků stala samotná organizace, ale také je to něco, co se objevuje spíše výjimečně.

Téměř všichni informanti měli ale společné to, že na svou práci zažili nějakou reakci od svého okolí. Nikdy nešlo o vyloženě agresivní projevy, v odpovědích se nejvíce objevovaly bázlivé dotazy od rodiny, které byly pravděpodobně založené na strachu

z neznámého a ovlivněné mediálním obrazem muslimů. V extrémnějších případech to u jedné informantky byly větší projevy strachu od rodinného příslušníka a tendence se zaměření její práce vyhýbat od jejích přátel. Povětšinou se ale informantům tyto obavy daří vyvracet a vysvětlovat. V potaz je také třeba vzít že situace pracovníků neziskových organizací pracujících s muslimy byla dost jiná v roce 2015, než je nyní, kdy by se dala označit za relativně klidnou.

Jakou povahu má islamofobie v České republice?

V problematice islamofobie by se dle informantů mohlo zlepšit několik věcí, přičemž nejdůležitější je větší vzájemné setkávání lidí. Jak již bylo zmíněno výše, tak v ČR žije minimum jedinců, kteří se někdy v životě setkali s muslimem, proto ani nemají své obavy z islámu jak opustit. Pokud jedince, ze kterého máme strach neznáme, tak je mnohem jednodušší svůj strach a předsudky přiživovat. Z odpovědí ale také vycházelo, že ve chvíli, kdy se lidé vzájemně potkají, tak poznají, že to, z čeho měli strach a obavy, vlastně tolik ohrožující není a že před sebou mají „normálního“ člověka. Kromě komunikace by se dle informantů mělo také zvýšit povědomí veřejností o islámu, muslimové by měli vystupovat ve veřejném prostoru, aby mohlo dojít k odstranění rovnice islám = terorismus, kterou mají někteří jedinci v hlavě nastavenou.

Neziskové organizace pracující s cizinci spolu navzájem spolupracují, fungují například v rámci Konsorcia nevládních neziskových organizací pracujících s migranty. Forma spolupráce je různá – společné projekty, online setkání, komunitní plánování, „půjčování“ zaměstnanců mezi jednotlivými NNO nebo přeposílání klientů do organizací, ve kterých jim bude poskytnuta lepší pomoc. Vztah mezi státním a neziskovým sektorem není ideální, což bylo zmíněno již v teoretické části práce. Odpovědi informantů tato tvrzení potvrdily, spolupráci považují spíše za nefunkční. Stát se o neziskový sektor zajímá pouze ve chvíli, kdy ho potřebuje, ale zároveň ho vnímá jako určitou přítěž a nevyužívá jeho možností.

V teoretické části práce bylo zmíněno, že „česká“ islamofobie je poměrně specifická, což odpovědi informantů potvrdily. Islamofobní tendence jsou zde založeny hlavně na představách a předsudcích, nikoliv na reálných zkušenostech. V ostatních zemích Evropy je dle informantů situace o něco horší, protože tam k negativním incidentům dochází ve

větší míře. Pro mapování stavu islamofobie jsou důležité i výzkumy, které umožňují sledovat dění ve společnosti a reagovat na něj.

Jak informanti vnímají islám?

Pro všechny informanty je islám stejné náboženství jako ty ostatní, což bylo očekávatelné, protože jinak by svou práci pravděpodobně vykonávat nemohli a nechtěli. Islám v nich nevyvolává obavy ani strach, ve své praxi se setkávají s různými náboženstvími a všechny je vnímají stejně.

Hlavní výzkumná otázka: „Jaké zkušenosti s islamofobií mají pracovníci neziskových organizací pracujících s migranty?“

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké zkušenosti s islamofobií mají pracovníci neziskových organizací pracujících s migranty. Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že se informanti s přímými projevy islamofobie ze stran veřejnosti nesetkávají. To může být dáno i časovým obdobím, ve kterém se výzkumném šetření uskutečnilo (rok 2023), kdy probíhá válečný konflikt na Ukrajině a pozornost je zaměřena hlavně na uprchlíky z Ukrajiny. Rozhovory byly uskutečněné s pracovníky organizací, kteří nevystupují v médiích. Nejvýraznější reakce na jejich práci přicházejí z okolí pracovníků (členů rodiny, přátel), kteří na zaměření práce zpočátku reagovali s obavami. Tyto obavy se informantům daří vysvětlovat a vyvracet. Téma obav a strachu z nepoznaného se prolíná celou empirickou částí práce, protože je to specifický rys české islamofobie. Na vnímání muslimů českou společností se podílejí média, která napomáhají k vytváření nepravdivého a neúplného obrazu o islámu a muslimech. Stav islamofobie v ČR by se mohl zlepšit, pokud by se lidé mezi sebou více setkávali a poznávali se, protože velká část předsudků vychází z neznalosti nebo neporozumění. Ze zkušeností informantů vychází, že když se Češi s muslimy potkají a poznají, tak své předsudky poměrně lehce odhodí a přijmou je.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na téma islamofobních projevů vůči pracovníkům neziskových organizací pracujících s migranty. Cílem práce bylo zjistit, jaké zkušenosti s islamofobií mají pracovníci neziskových organizací, kteří se ve své práci setkávají s migranty, a to ze dvou pohledů – skrze jejich klienty a vůči nim samotným. Kromě toho mě zajímalo to, jak informanti vnímají islám, co si myslí o islamofobii v České republice a v ostatních evropských zemích nebo jak podle nich funguje spolupráce mezi neziskovým a státním sektorem.

V první části práce jsem se zabývala islámem, popsala jsem jeho základní myšlenky, vznik a vývoj. Tomuto tématu jsem chtěla cíleně nechat větší prostor, protože se celou prací prolínalo téma strachu a obav z neznámého. I já jsem toho o tomto tématu před psaním práce věděla poměrně málo, a ačkoliv se považuji za otevřeně smýšlejícího člověka, tak i můj úsudek o islámu a muslimech byl částečně zkreslen mediálním obrazem a v souvislosti s islámem mi jako první nabíhaly určité obavy. To se napsáním a alespoň částečným pochopením tohoto náboženství změnilo, proto pro mě bylo důležité to v práci obsáhnout. Teoretická část práce se dále zabývá muslimskou komunitou v České republice a islamofobií. Na islamofobii v ČR mi přišlo nejvíce zajímavé (ačkoliv jsem to tušila předem) to, že je z velké části založena pouze na představách, nikoliv na reálných zkušenostech, jak je tomu například v některých západních zemích Evropy, kde mají negativní zkušenosti s radikálními projevy tohoto náboženství. V naší zemi nikdy reálný problém s muslimy nebyl, i tzv. uprchlická krize v roce 2015 byla v podstatě celá vytvořena jenom médii a některými jedinci v politice.

Empirická část práce obsahuje analýzu polostrukturovaných rozhovorů s pěti pracovníky různých neziskových organizací sídlících v Praze. Byť bylo původním cílem uskutečnit výzkumné šetření pouze v jedné organizaci, tak se domnívám, že náhled z několika různých organizací nakonec na problematiku poskytl rozmanitější pohled. Všechny uskutečněné rozhovory pro mě byly obohacující, mohla jsem se díky tomu setkat a pohovořit s opravdu zajímavými lidmi. Myslím si, že se v rozhovorech objevily některé zajímavé myšlenky a postřehy, které jsem se snažila transformovat do textu práce. Vhled do problematiky je samozřejmě omezen tím, že výzkumné šetření probíhalo pouze mezi pěti vybranými respondenty, takže je možné, že zkušenosti dalších lidí by mohly být

přikloněny na jednu nebo na druhou stranu. Domnívám se ale, že prostřednictvím rozhovorů jsem se mohla dostat do větší hloubky, než kdybych použila například dotazník (navíc je množství potenciálních účastníků šetření v tomto případě relativně malé, protože muslimů v ČR není tolik).

Při psaní teoretické části práce jsem vycházela hlavně z české odborné literatury, které k tématu existuje velké množství. Použila jsem také některé cizojazyčné publikace, hlavně zprávu o islamofobii European Islamophobia Report. Zajímavou zkušeností pro mě bylo vybírání a použití textů písní od interpretů, kteří se otevřeně staví proti islámu, a které bych si běžně pravděpodobně nikdy nepustila.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývalo, že velkou pomocí pro zlepšení postoje k muslimům, by mohlo být vzájemné setkávání lidí. To samozřejmě není vůbec lehké realizovat, ale z poznatků z teoretické a konkrétních zkušeností z empirické části práce se ukazovalo, že Češi sice bývají plní předsudků a nenávisti, ale v momentě, kdy jsou před „problém“ postaveni a nuceni ho poznat, tak jsou schopni své předsudky poměrně rychle odhodit. Mnoho islamofobních tendencí vychází ze strachu z neznáma, protože se minimum jedinců v České republice s muslimem setkala. Jejich názory jsou potom tvořeny zejména médii, která ale o islámu referují často zkresleně a negativně. Při vzájemném poznání by mohlo dojít k obohacení obou stran.

Seznam literatury

ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou půlměsíc*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3066-3.

ČERVENKOVÁ, Denisa a Albert-Peter RETHMANN. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS - Center for Migration Studies, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 1998, 194 s. Náboženské tradice světa. ISBN 80-7260-088-5.

ESPOSITO, John L. a Ibrahim KALIN. *Islamophobia: the challenge of pluralism in the 21st century*. New York: Oxford University Press, 2011. ISBN 978-0-19-975364-2.

HILLENBRAND, Carole. *Islám: historie, současnost a perspektivy*. Přeložil Jitka JENÍKOVÁ. V Praze: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-685-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Islám: náboženství, historie a budoucnost. Překlad Richard Janda. Vyd. 1. Brno: Jota, 2010. 379 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-7217-628-1.

Korán. Překlad Ivan Hrbek. [Praha]: Československý spisovatel, 2012. 797 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-7459-080-1.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, 292 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7021-925-6.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. *Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2.

PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-018-5.

- POSPIŠIL, Miroslav. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, c2009. ISBN 978-80-904150-3-4.
- Recommendations on statistics of international migration*. New York: United Nations, 1998. Statistical papers, no. 58. ISBN 92-1-161408-2.
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-54-5.
- ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3031-3.
- ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-20-7.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, 469 s. ISBN 978-80-7485-115-5.

Seznam elektronických zdrojů

- Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016 [online]. 2016. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepce_integrace_cizincu__ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_reali.pdf/bdbf4990-67a2-5dd6-b605-3217b2f3b985.
- BAYRAKLI, Enes a Farid HAFEZ, ed. *European Islamophobia Report 2015* [online]. SETA, 2016 [cit. 2022-12-20]. ISBN 978-605-4023-68-4. Dostupné z: http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015/en/EIR_2015.pdf.
- BAYRAKLI, Enes a Farid HAFEZ, ed. *European Islamophobia Report 2022* [online]. Leopold Weiss Institute, 2023 [cit. 2023-04-08]. ISBN 978-3-200-09066-8. Dostupné z: <https://islamophobiareport.com/islamophobiareport-2022.pdf>.
- Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.* [online]. 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.cicops.cz/cz/>.

ČSÚ: *Obyvatelstvo podle náboženské víry, jednotek věku a pohlaví* [online]. 2021 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4609&katalog=33525&pvo=SLD21040-CR&pvo=SLD21040-CR&v=v144__null__null__null.

ČSÚ: *Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 2001 a 2011*. [online]. [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>.

Diakonie Praha [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://www.praha.diakonie.cz/diakonie-praha>.

GREEN, Todd. Islamophobia. In: *Oxford Bibliographies* [online]. 2021 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780195390155/obo-9780195390155-0285.xml#obo-9780195390155-0285-div1-0004>.

HEJDUKOVÁ, Barbora. *Motivy a strategie migrace muslimského obyvatelstva do České republiky* [online]. 2018 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://kulturnistudia.cz/2018-1/2018-1-hejdukova.pdf>.

CHRISTOVÁ, Lucie a Bronislav OSTŘANSKÝ. Mezi minarety: Sunna, sunnité a šiité. *Český rozhlas Plus* [online]. 9. 8. 2012 [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/mezi-minarety-sunna-sunnite-a-siite-6633633>.

Členské organizace | Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://migracnikonsorcium.cz/cs/kdo-jsme/#clenske-organizace>.

In-Ius.cz [online]. 2019 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://in-ius.cz>.

KOLLÁROVÁ, Alexandra. *Vztah českého neziskového sektoru pracujícího s migranty a státního sektoru v období „post-migrační krize“*. 2019. Západočeská univerzita v Plzni.

KUBEŠ, Josef. *Islám - sunnité a šiité* [online]. 2005 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2005/MVE413/um/islam_sunite_siite.pdf.

Náboženská víra: Sčítání 2021 [online]. 2021 [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>.

KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Neviditelná menšina - analýza mediálního obrazu českých muslimů* [online]. 2006 [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/2067630-Neviditelna-mensina-analyza-medialniho-obrazu-ceskych-muslimu-martina-krizkova.html>.

Mezinárodní migrace: statistiky a nejdůležitější pojmy. *Člověk v tísní* [online]. 12. 9. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/mezinarodni-migrace-v-cislech-9443gp>.

Muslim Population by Country 2023 [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-population-by-country>.

Nestátní neziskové organizace (NNO) [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/web/cz/nestatni-neziskove-organizace-nno->.

O nás: Poradna pro integraci [online]. 2017 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://p-p-i.cz/o-nas/>.

O projektu [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://doma.diakonie.cz/o-projektu/>.

ORTEL, Tomáš. *Historie* [online]. 2020 [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://ortel.cz/historie/>.

Texty – Ortel [online]. [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: https://hardmusicbase.cz/index.php?stranka=texty_vypis&s=30817.

THE RUNNYMEDE TRUST. *Islamophobia: A Challenge For Us All* [online]. 1997 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://mcislamofobia.org/wp-content/uploads/2016/02/Islamophobia-a-challenge-for-us-all-without-cartoons-1.pdf>.

Zvláštní práva církví a náboženských společností [online]. [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zvlastni-prava-33.html>.

Olivie Žižková – Evropo dýchej [online]. [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/zizkova-olivie/evropo-dychej-843146>.

ŽONCA, Milan. *Mekka a Ka'ba. Český rozhlas Plus* [online]. 24. 9. 2010 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/mekka-a-kaba-6647174>.

Seznam příloh

Příloha 1 – Přehled tazatelských otázek

Příloha 2 – Přepis rozhovoru

Příloha 1 – Přehled tazatelských otázek

V jaké neziskové organizaci pracujete/dříve jste pracoval/a?

Jaká je vaše pracovní pozice?

Jakou máte vystudovanou školu, obor?

Jak dlouho pracujete v oblasti pomoci cizincům?

Jak vnímáte pojem islamofobie?

S jakými projevy islamofobie se vaši klienti potýkají?

Jaké jsou reakce okolí, když jste na veřejnosti s klientem?

Jak si myslíte, že jsou vaši klienti vnímáni v porovnání s jinými minoritami?

Zažil/a jste někdy ve své pracovní praxi projevy islamofobie namířené proti sobě? Pokud ano, tak jaké?

Jak se s případnými projevy islamofobie vyrovnáváte?

Jak se svými kolegy řešíte islamofobii? Existuje ve vaší organizaci supervize?

Můžete popsat situaci, kdy jste se ocitl/a v přímé konfrontaci kvůli vaší práci?

Jak jste se cítil/a při nástupu do práce, kde pracujete s muslimy a jaké jste očekával/a reakce okolí? Můžete takovou případnou reakci popsat?

Jaká je podle vás role médií v šíření islamofobie v České republice?

Jaké jsou vaše osobní zkušenosti s muslimy a jak vnímáte prezentaci islámu a muslimů v médiích?

Co si myslíte, že by se v problematice islamofobie mohlo v České republice zlepšit?

Co si myslíte o islamofobii v jiných evropských zemích a jaký je podle vás smysl výzkumů, které mapují islamofobii?

Jak spolupracujete s dalšími neziskovými organizacemi, které se věnují stejné problematice?

Jaký je podle vás vztah mezi neziskovým a státním sektorem v odvětví práce s migranty?

Jaké pocity ve vás vyvolává islám? Co si o tomto náboženství myslíte?

Příloha 2 – Přepis rozhovoru

T: Dobrý den, nejdříve bych vás poprosila, jestli byste mi řekl, zda souhlasíte s tím, že vás nahrávám a údaje použiju do bakalářské práce.

I4: Ano, souhlasím s nahráváním a s použitím.

T: V jaké neziskové organizaci pracujete?

I4: Diakonie Českobratrské církve evangelické, konkrétně ve Středisku celostátních programů a služeb, ono jich je asi 30 těch středisek.

T: Pracoval jste dříve v nějaké podobně zaměřené organizaci?

I4: Ano, ve státním integračním programu.

T: Na jaké pozici pracujete v Diakonii?

I4: Teď jsem vedoucí programu práce s migranty a sociální pracovník.

T: Jakou máte vystudovanou školu?

I4: Sociální práci bakaláře.

T: Tady v Praze?

I4: V Praze, ano.

T: Jak dlouho už pracujete v oblasti pomoci cizincům celkem?

I4: Asi šest let bych řekl přímo tady.

T: Když se řekne islám, tak co to ve vás vyvolává, co si myslíte o tomhle náboženství?

I4: Tak já si myslím, že je to zajímavý náboženství, v podstatě jako všechny ostatní. Současně jsou ale i určitý extrémní projevy, který právě běžný lidi v Česku zaměřují za tu většinu, ale přitom je to jenom malý procento všech věřících muslimů.

T: Co pojem islamofobie, jak ho vnímáte?

I4: Vnímám to jako něco, co se hodně třeba teda v Česku vytvořilo kolem roku 2015 při uprchlický krizi. Myslím si, že předtím to lidi nějak moc neřešili, nenapadlo je to a pak právě i jak byly teroristický útoky, tak si to lidi najednou spojili, že každé muslim to podporuje a má s tím něco společného. Takže si myslím, že to vzniklo hodně v týchle době. Beru to jako druh nějaký xenofobie.

T: Zažil jste vy sám někdy projevy islamofobie, které byly namířené vůči vám?

I4: Já bych řekl, že nějak moc ne. Akorát můžu říct, že mezi svejma přátelema, tak to, že pracuju tady v té organizaci nebo dělám místy nějaký mezináboženský aktivity, tak oni na to třeba v nějaký legraci reagujou nebo to komentujou, ale může to bejt vlastně docela nepřijemný, když si to tak člověk vezme. Ale že by na mě někdo pořvával na ulici, to asi

není důvod proč. Ale třeba můžu říct, že dejme tomu v kruhu svých známých nebo kamarádů jo.

T: Řešil jste to nějak, když jste věděl, že budete pracovat v tomhle odvětví, tak přemýšlel jste předem nad reakcemi okolí?

I4: Asi trochu jo, říkal jsem si třeba, co na to řekne okolí, že je to vlastně hodně takový jiný než co lidi vnímají, že by se mělo dělat. Takže mě to napadlo, že to bude nějaký téma, ale nějak jsem nad tím zvlášť nepřemýšlel.

T: Reagovala potom třeba i rodina nebo okolí?

I4: Třeba moje partnerka to řešila, co je to za práci, ale jinak rodina to nijak nekomentovala, moji rodiče nejsou nějak islamofobní.

T: Potýkají se vaši klienti s islamofobií?

I4: Určitě, máme třeba online kurzy českých reálií s ženskou muslimkou z Teplic a jedna paní říkala, že na ni někdo někde plival. Další paní říkala, že byli s dětmi na výletě v Olomouci a někdo na ně pokřikoval, že jsou čarodějnice. Takže se s tím lidmi setkávají. Řekl bych, že třeba v těch Teplicích jsou na to ty lidi víc zvyklí, takže se to tolik neděje. Ale třeba sehnat práci pro ženskou, která má šátek, je těžší, protože jim samozřejmě neřeknou, že je to kvůli tomu, ale evidentně to tak je, takže v tom se s islamofobií setkávají.

T: Vy v rámci své práce i doprovázíte klienty, chodíte s klienty na veřejnost nebo na úřady?

I4: Na úřady tolik ne, to bylo spíš v tom státním integračním programu, teď spíš děláme integrační komunitní aktivity, ideálně třeba, kde se můžou potkat lidi jako Češi s cizinci nebo právě s evangelickou sborou.

T: Mně šlo o to, jestli když jste někde s klientem na veřejnosti, jestli si všímáte nějakých pohledů nebo reakcí z okolí?

I4: Já bych řekl, že zase tolik ne. Nebo třeba na těch úřadech práce, tak tam ty úředníci občas byli takový. Ale spíš bych řekl asi xenofobní vůči všem cizincům. Vlastně nemůžu říct, že by na mě někdo divně koukal nebo možná, že to jenom nevnímám.

T: Myslíte si, že jsou vaši klienti, teď konkrétně muslimové, vnímáni jinak v porovnání s ostatními minoritami v České republice?

I4: Já bych řekl, že určitě, protože lidi to má spojený, že když se řekne islám, tak se to rovná terorismu nebo podezření, takže si myslím, že tam rozhodně je negativní přístup. Taky teď to přijetí Ukrajinců je dost jiné, než bylo v roce 2015 u lidí z arabské země, takže si myslím, že tam je rozdíl.

T: Bavil jste se třeba s klienty o tom, že oni vidí ten rozdíl v tom, že ti Ukrajinci jsou přijímáni jinak, než byli oni?

I4: Určitě, říkala mi třeba jedna klientka ze Somálska, že všechno pro Ukrajince, že teď mají hned bydlení, práci a tak, takže trochu takový vnímání toho rozdílu tady je. Nebo byla paní z Jemenu a bavila se s Ukrajincema a ty říkali, že ty Češi jsou vlastně docela otevřený, že nás přijali. No a ona říká, že to tak vůbec vůbec nebylo třeba v jejím případě, takže takovýhle tam jsou pocity.

T: Jakou podle vás mají roli média v šíření islamofobie?

I4: Myslím, že určitě velkou, když třeba na Seznam.cz píšou, že někde policie chytala migranty někde na hranicích se Slovinskem a podařilo se jim je ulovit. Že berou jako normální, že se o někom můžou bavit jako, že není člověk, ale zvíř, bez jakýhokoliv zájmu o to, odkud ten člověk je nebo tak. No a co se týče toho islámu, tak se dá říct, že se píšou jenom negativní zprávy o tom, kde byl jaký teroristický útok. Ale samozřejmě nikdo moc nepíše pozitivní příběhy. Média vnímám jako negativní a taky bych řekl, že to hodně dělali v roce 2015 politici.

T: Víte třeba od klientů, jak oni vnímají to, jak se o nich mluví v médiích?

I4: Jak kdy, dost jich třeba nesleduje politiku, teď jsme se bavili před prezidentskejma volbama s muslimkama, koho volej, nebo jejich manželé, který maj už občanství a oni říkali, že volej Babiše a že si myslej, že to je dobrý, aby byl prezident. Tak jsem si říkal, že oni asi vůbec nevěděj, že říkal stop migrantům a tak. Taky si myslím, že maj trošku zkušenost z jejich zemí, že se politice nedá moc věřit. Ale vnímaj, vědí tady o tom, jaká je nálada. Takže si nemyslím, že by to bylo tak, že by četli všechny média a z toho hledali články o tom, ale když paní řekne, že na ní někdo plival, tak to se prostě roznese. Takže spíš asi takhle se to dozvěděj.

T: Vy sám jste se někdy ocitl s někým konfrontaci kvůli tomu, co děláte za práci?

I4: Asi ani ne, nemůžu říct, že bych se s někým nějak hádal. Že by mně někdo nějak nadával, to tak moc ne. Ale já ani nedělám nějaký aktivistický činnosti, že bych někde stál s transparentama, takže se mi takovýhle věci nestaly.

T: Co si myslíte, že by se mohlo v rámci islamofobie zlepšit v České republice?

I4: Já si myslím, že určitě povědomí lidí, víc informací o směrech, liberálních směrech toho islámu. A asi možná kdyby se do veřejného prostoru dostali nějaký muslimové nebo by byli vidět někde v televizi. Takže si myslím, že je dobrý, aby se ty lidi potkávali mezi sebou, mohli se poznávat, takže třeba to kdyby bylo možný, tak by to bylo lepší.

T: Co si myslíte o islamofobii v jiných evropských zemích?

I4: Teď jsem zrovna telefonoval s paní, která je muslimka a žije ve Švédsku a vlastně říkala, že je běžný, že po nich třeba někdo hází pivem, flaškou od piva nebo něco takového. Tak jsem si vlastně říkal, jak je to jiný než si člověk představuje, že ve Švédsku jsou všichni tolerantní. A říkal jsem si, že tady v Česku jsou hejtři na Facebooku hodně aktivní nebo politický strany a tak. Ale že by úplně někdo po někom něco házel, to se v Česku tolik neděje. Takže je to takový trochu relativní a nedokážu to porovnat.

T: Znáte nějaké výzkumy, které se zabývají islamofobií?

I4: My třeba do projektů dáváme přehled výzkumů. Třeba takový ty výzkumy, kdy se ptali lidí, jestli si myslí, že by někdo z arabský země měl dostat azyl, a to odpovědělo souhlasně skoro nulový procento. Nebo jestli souhlasíte s tím, že by vedle vás bydlel muslim, tak to taky lidi úplně odmítli, takže to z těch dotazníků vychází hodně negativně. A v Česku je to teda taky daný tím, že nikdo žádnýho muslima nezná. Třeba mi jedna muslimská rodina říkala, že se někam nastěhovali a nikdo se s nima nebavil, ale už tam jsou rok a lidi se s nima baví a usmívají se na ně, když zjistili, že se jich nemusí bát. Ale je potřeba, aby ten muslim, nebo teda zvláště ta muslimka, která má ten šátek, aby vystupovala aktivně. Jedna mi třeba říkala: „V tý tramvaji na mě někdo kouká divně, tak já se na něj usměju a on se nakonec třeba taky usměje“. Ale každé není takhle aktivní, aby neustále se snažil ostatní přesvědčovat, že není terorista.

T: Jaký je podle vás smysl těchto výzkumů?

I4: Můj názor na výzkumy je, že většinou potvrzují to, co se tak nějak ví, že by mě tam něco překvapilo, to se nestalo. Ale asi je dobrý, aby ty výzkumy byly, aby to bylo nějak objektivně doložený, že to tak jako opravdu je, že to není jenom nějaký pocit, že mají lidi tady ten názor, ale že se to nějak potvrdí.

T: Spolupracujete nějak s ostatními neziskovkami, které řeší to samé?

I4: Určitě, to je to Migrační konsorcium, takže přes to.

T: A jakou formu má ta spolupráce?

I4: My máme hodně online setkání, že jsou různé pracovní skupiny, sociální, mediální a ty se scházejí skoro každé týden, takže je to hodně intenzivní, kde si lidi sdělují co je nového a tak, na čem pracují. Takže to je docela funkční ta spolupráce.

T: Jaký je podle vás vztah mezi státním a neziskovým sektorem v rámci práce s cizinci?

I4: Asi jak kdy, v tý uprchlický krizi, co teď byla, se spíš ukázalo, že ta spolupráce je prostě špatná, že stát na jednu stranu když potřebuje něco dohnat, tak se obrátí na

neziskovky, ale jinak si zase nechce nechat v něčem poradit nebo využít nějak zkušenosti neziskovek. Takže si spíš myslím, že jsou ty organizace tak rozdílný, ta státní a neziskovky, že se tam těžko hledá průsečík, jak spolupracovat.

T: Dobře, to je za mě všechno, já vám moc děkuji za poskytnutí rozhovoru.